

Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет

Факультет	Технології вина та туристичного бізнесу
Кафедра	Туристичного бізнесу та рекреації
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Спеціальність	242 Туризм
Освітня програма	Міжнародний туризм

Частина

КОМПЛЕКСНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ БАКАЛАВРА

Розвиток туристично-рекреаційного комплексу Великодальницької територіальної громади Одеського району Одеської області в контексті кризових явищ сучасності

на тему «Створення нових туристичних продуктів сільського зеленого туризму в ФГ «Пан Білан» на засадах сталого розвитку»

Здобувача
Трофімової Д.
4 курсу групи МТ- 43

Керівник: проф. каф. ТБ та Р,
д.е.н., професор
Лебедева В.В.

Консультант:
професор каф. ЦТФО
Добрянська Н.А.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від 03 червня 2024р., протокол №9

Завідувачка кафедри ТБтаР _____ Наталія ДОБРЯНСЬКА

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	Технології вина та туристичного бізнесу
Кафедра	Туристичного бізнесу та рекреації
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Спеціальність	242 Туризм
Освітня програма	Міжнародний туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри ТБтаР

Наталя ДОБРЯНСЬКА

15 вересня 2023 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Трофімовій Дар'ї

- Тема роботи: «Створення нових туристичних продуктів сільського зеленого туризму в ФГ «Пан Білан» на засадах сталого розвитку»
Затверджена наказом ОНТУ від «5» лютого 2024 р. № 78-03.
- Термін здачі здобувачем закінченої роботи «1» червня 2024 р.
- Вихідні дані роботи: монографії, підручники, навчальні посібники, законодавчі та нормативні акти, первинні документи, звіти туристичних підприємств, статистична звітність, статті та тези.
- Перелік питань, які потрібно розробити:
РОЗДІЛ 1. Фермерські господарства в контексті туристичних об'єктів
РОЗДІЛ 2. Міжнародний досвід організації туристичних послуг на фермерських господарствах
РОЗДІЛ 3. Створення нових туристичних продуктів сільського зеленого туризму в ФГ «Пан Білан»
- Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Презентація до кваліфікаційної роботи (25 слайдів)

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 3	Наталя ДОБРЯНСЬКА	15.09.2023р	20.05.2024р

7. Дата видачі завдання 15.09.2023р.

Керівник _____ Лебедєва В.В.

Завдання прийняв до виконання _____ Трофімова Д.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Отримання теми для кваліфікаційної роботи	05.09.2023	виконано
2.	Затвердження плану кваліфікаційної роботи	15.09.2023	виконано
3.	Надання 1 розділу на перевірку	09.03.2024	виконано
4.	Надання 2 розділу на перевірку	21.04.2024	виконано
5.	Надання 3 розділу на перевірку	05.05.2024	виконано
6.	Формування висновку, списку використаних джерел, додатків	10.05.2024	виконано
7.	Здача закінченої кваліфікаційної роботи	31.05.2024	виконано
8.	Розробка презентації	01.06.2024	виконано

Здобувач-дипломник _____ Трофімова Д.

Керівник роботи _____ Лебедєва В.В.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувач-дипломник _____ Трофімова Д.

АНОТАЦІЯ

до кваліфікаційної роботи бакалавра

Робота містить 85 сторінок, 6 таблиць, 19 рисунків, список літератури з 41 найменувань, 3 додатки.

Дана кваліфікаційна робота присвячена аналізу потенціалу сільського зеленого туризму на прикладі фермерського господарства «Пан Білан», розташованого в Одеській області України. Дослідження спрямоване на створення нових туристичних продуктів з урахуванням принципів сталого розвитку. Результати дослідження підтверджують великий потенціал ФГ «Пан Білан» як агротуристичної локації, здатної привертати туристів і сприяти економічному і соціокультурному розвитку регіону.

В роботі розглядається аграрний туризм, його основні поняття, визначення та характеристика. Особлива увага приділяється розширенню потенціалу фермерських господарств України у сфері туризму на прикладі фермерського господарства «Пан Білан».

Здійснено аналіз можливостей та перспектив розвитку фермерських господарств в Україні як туристичних об'єктів.

Проведено детальний огляд фермерського господарства «Пан Білан» та його роль у розвитку аграрного туризму в Одеській області.

Проведено:

- огляд успішних прикладів аграрного туризму в європейських країнах.
- аналіз аграрного туризму в США та Канаді, успішні кейси та їх застосування.

Розроблено туристичні продукти для ФГ «Пан Білан» у вигляді агротуру, програми екологічного семінару на ФГ «Пан Білан», програми літньої школи з садівництва та рослинництва на фермі.

У роботі проведено всебічний аналіз розвитку аграрного туризму, розглянуто міжнародний досвід та розроблено нові туристичні продукти для фермерського господарства «Пан Білан». Запропоновані заходи спрямовані на підвищення привабливості фермерських господарств для туристів та сприяння сталому розвитку аграрного туризму в Україні.

Рік захисту роботи 2024

ANNOTATION
to the qualification work of a bachelor

The work contains 85 pages, 6 tables, 19 figures, a bibliography of 41 items, 3 appendices.

This qualification work is devoted to the analysis of the potential of rural green tourism on the example of the farm "Pan Bilan", located in the Odesa region of Ukraine. The research is aimed at creating new tourist products taking into account the principles of sustainable development. The results of the study confirm the great potential of "Pan Bilan" as an agro-tourism location capable of attracting tourists and contributing to the economic and socio-cultural development of the region.

The work considers agrarian tourism, its main concepts, definitions and characteristics. Special attention is paid to expanding the potential of Ukrainian farms in the field of tourism, using the example of the "Pan Bilan" farm.

An analysis of the opportunities and prospects for the development of farms in Ukraine as tourist objects was carried out.

A detailed review of the "Pan Bilan" farm and its role in the development of agrarian tourism in the Odesa region was conducted.

Conducted:

- Review of successful examples of agrarian tourism in European countries.
- Analysis of agricultural tourism in the USA and Canada, successful cases and their application.

Developed tourist products for the "Pan Bilan" FG in the form of an agro tour, an ecological seminar program at the "Pan Bilan" FG, a summer school program on horticulture and plant growing on the farm.

In the work, a comprehensive analysis of the development of agrarian tourism was carried out, international experience was considered, and new tourist products were developed for the "Pan Bilan" farm. The proposed measures are aimed at increasing the attractiveness of farms for tourists and promoting the sustainable development of agrarian tourism in Ukraine. The obtained results can be used in the practical activities of tour operators and travel agencies.

The year of job protection is 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1	
Фермерські господарства в контексті туристичних об'єктів	10
1.1 Аграрний туризм. Основні поняття, визначення та характеристика	10
1.2 Розширення потенціалу фермерських господарств як суб'єктів туристичної діяльності в Україні	20
1.3 ФГ «Пан Білан» як провідна агротуристична локація Одещини	24
Висновки до 1 розділу.....	34
РОЗДІЛ 2	
Міжнародний досвід організації туристичних послуг на фермерських господарствах	36
2.1 Дослідження досвіду європейських країн в наданні туристичних послуг на агрофермах	36
2.2 Приклади успішних практик Америки і Канади в аграрному туризмі	46
2.3 Засади сталого розвитку у сільському зеленому та аграрному туризмі	56
Висновки до 2 розділу.....	59
РОЗДІЛ 3	
Створення нових туристичних продуктів сільського зеленого туризму в ФГ «Пан Білан»	61
3.1 Розробка агротуру на ФГ «Пан Білан». План та характеристика туру	61
3.2 Розробка технологічної карти маршруту	62
3.3 Розробка концепції екологічного семінару на ФГ «Пан Білан»	65
3.4 Розробка програми літньої школи садівництва та рослинництва	67
3.5 Розрахунок вартості туристичних продуктів	73

3.6 Методи просування туристичних продуктів на фермерському господарстві "Пан Білан"	76
Висновки до 3 розділу.....	78
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	86

ВСТУП

Необхідність дослідження аграрного і сільського розвитку в Україні зумовлена складною ситуацією як у вітчизняній економіці, так і в її аграрному секторі, хоча цей сектор відіграє ключову роль у забезпеченні економічної стабільності країни. Незважаючи на поточне відносне благополуччя, яке характеризується середньорічними темпами зростання сільськогосподарського виробництва та реалізацією експортного потенціалу, у галузі залишається багато проблем. Якщо їх не вирішити вчасно, це може призвести до деградації виробництва і навіть поставити під загрозу національну продовольчу безпеку в довгостроковій перспективі.

Світова практика показує, що стабільно успішними є агропродовольчі системи в тих країнах, де сільське господарство і сільська місцевість розвиваються на основі узгодженості інтересів аграрної галузі, сільських спільнот і територій. В Україні ж регулювання розвитку сільського господарства відокремлене від вирішення проблем села. Як наслідок, позитивні результати галузі значною мірою досягаються за рахунок виснажливого використання ресурсів сільської місцевості, а в аграрній сфері утворилися структурні деформації, що загрожують подальшому розвитку сільського господарства, сільського суспільства та всього суспільства.

Підтримка сімейного фермерства є важливим засобом подолання структурних деформацій у сільському господарстві та водночас зміцнення економічної основи місцевих громад.

Сьогодні сільський зелений туризм стає все більш актуальним як у світі, так і в Україні. Фермерські господарства відіграють ключову роль у цьому процесі, створюючи нові туристичні продукти, що сприяють не лише розвитку сільських територій, а й збереженню природних та культурних цінностей. Одним із визначених прикладів успішного розвитку сільського зеленого туризму в Україні є фермерське господарство «Пан Білан», що розташоване в Одеській області.

Мета дослідження полягає в розробці туристичних продуктів на базі фермерського господарства «Пан Білан», які сприятимуть його інтеграції в національну та міжнародну туристичну індустрію, забезпечуючи при цьому сталі економічне і соціокультурне зростання регіону.

Предметом дослідження є створення нових туристичних продуктів в рамках сільського зеленого туризму на прикладі фермерського господарства (ФГ) «Пан Білан». Основний акцент зроблено на аналізі можливостей розвитку туризму в цьому конкретному господарстві з урахуванням принципів сталого розвитку.

Об'єктом дослідження є саме фермерське господарство «Пан Білан», що розташоване в Одеській області. Вивчаються його потенціал як туристичної локації, наявні ресурси (природні, культурні, історичні), інфраструктура та інші фактори, що можуть вплинути на успішне впровадження туристичних продуктів.

Метою дослідження є визначення стратегічних напрямків розвитку туризму на базі фермерського господарства «Пан Білан» з максимальним врахуванням вимог сталого розвитку, що дозволить інтегрувати цей об'єкт в національну та міжнародну туристичну індустрію, сприяючи при цьому економічному та соціокультурному розвитку регіону.

РОЗДІЛ 1

Фермерські господарства в контексті туристичних об'єктів

1.1 Аграрний туризм. Основні поняття, визначення та характеристика

Агротуризм представляє собою форму туризму, яка включає відпочинок у особистому селянському або фермерському господарстві та використання туристичних послуг, що надаються у рамках сільських гостьових садиб. Цей вид туризму, фактично, виник як відповідь на попит на послуги у селянських та фермерських господарствах. З розвитком туристичного руху він став широко розповсюдженим та визначив сфери діяльності, пов'язані з обслуговуванням не лише туристів, а й місцевих мешканців. Для туристів агротуризм означає активний відпочинок, під час якого вони мають намір ознайомитися з сільськогосподарським виробництвом або просто відпочити в сільському середовищі.

Агротуризм представляє собою форму сільського туризму, яка прямо пов'язана з селянським (фермерським) господарством і одночасно включає в себе послуги з проживання та харчування, ознайомлення з сільськогосподарською діяльністю, традиціями та звичаями даного регіону. Існують дві основні форми агротуризму: перше - це надання помешкання з обслуговуванням безпосередньо на території господарства, а друге - це можливість самостійного розміщення на нічліг у наметах або кемпінгах на землях, які належать до господарства [1].

Дослідження проблем функціонування сільського туризму в різних аспектах проводили такі науковці, як В. Гетьман, П. Горішевський, М. Пітюлич, М. Рутинський та інші.

Я. Маєвський розглядає агротуризм як різні форми туризму, пов'язані з діяльністю сільського господарства. Він виділяє сільське господарство і годівлю тварин як ключові елементи привабливості. За його визначенням, сільський туризм охоплює будь-який вид туризму, який відбувається у

сільському середовищі та використовує його унікальність, такі як сільський спосіб життя, природа, краєвиди, культура, архітектура тощо [2].

Агротуризм - це форма туризму, що орієнтована на відпочинок у сільських районах і використання сільського (фермерського) господарства для рекреації, освіти та активного залучення гостей до традиційного сільського господарювання.

Деякі українські науковці розуміють під аграрним туризмом туристичну діяльність, що проводиться на сільськогосподарських (фермерських) угіддях, де створені умови для виробництва сільськогосподарської продукції та відпочинку міського населення, з добровільним частковим залученням учасників до деяких аспектів сільськогосподарської роботи.

Агротуризм - це форма підприємницької діяльності, що акцентується на використанні природних, культурно-історичних та інших ресурсів сільських місцевостей для створення туристичного продукту. Вона нерозривно пов'язана з сільськогосподарським виробництвом або туризмом і орієнтована на організацію відпочинку на фермі, ранчо або в особистому селянському господарстві з розважальною або пізнавальною метою, приносячи прибуток за надані послуги.

Михайло Турковський визначає агротуризм як можливість проведення відпустки чи вільних вихідних у сільських районах, з використанням наявних природних ресурсів і доступних приміщень. За визначенням Асоціації для розвитку агротуризму, це форма діяльності, організована в сільській місцевості, що надає комплексні послуги для відпочиваючих, включаючи проживання, відпочинок, харчування, екскурсії та інші види обслуговування.

У Проекті Закону України «Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність» (який наразі не був ратифікований), агротуризм описується як форма туризму, спрямована на відпочинок і пізнання, що використовує майно особистих селянських господарств і передбачає здійснення

агротуристичної діяльності під час тимчасового перебування туристів у сільській місцевості.

Наша точка зору полягає в тому, що агротуризм є варіантом сільського туризму, організованого на території сільських районів з використанням існуючих особистих селянських господарств, і може існувати у двох формах:

- активна: полювання, риболовля, збір лікарських рослин, грибів та ягід, участь у сільськогосподарських роботах (насадження сільськогосподарських культур, їх обробка, збір врожаю, догляд за тваринами, участь у годівлі та пасовиську тощо);
- пасивна: ознайомлення з побутом, культурою та звичаями як регіону, так і сільської родини, в якій проживає турист, спостереження за роботою селян і ремісників, смакування страв традиційної (регіональної) кухні тощо.

Спеціалісти у галузі туризму досі ведуть дискусії щодо термінів таких як "сільський туризм", "агротуризм", "екотуризм", "зелений туризм", "фермерський туризм", "екоагротуризм". Крім того, варто зазначити, що багато авторів пишуть про одне й те ж, але використовують різні поняття.

У проекті закону України "Про сільський аграрний туризм" сільський аграрний туризм визначається як форма туризму, що передбачає тимчасовий виїзд особи з її місця проживання в сільську місцевість з метою відпочинку, відновлення здоров'я, пізнавальних чи інших цілей, без проведення оплачуваної діяльності.

Агротуристична діяльність означає діяльність особистого селянського господарства, фермерського господарства або сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, спрямовану на задоволення потреб туристів та надання їм агротуристичних послуг. Агротуристичні послуги включають послуги з тимчасового розміщення, харчування, в тому числі з використанням продукції власного виробництва, майна особистих селянських господарств, фермерських господарств з метою

рекреації, тимчасового проживання туристів, ознайомлення з традиційними формами господарювання та сільським способом життя.

Щодо поняття агротуризму, варто звернути увагу на дослідження О.С. Молнара та Ю.Б. Кушніра, де агротуризм розглядається як галузь туризму, спрямована на використання природних, культурно-історичних та інших ресурсів сільської місцевості і її унікальності для створення комплексного продукту. Автори пояснюють агротуризм і екотуризм як підвиди сільського туризму.

Екотуризм, також відомий як зелений туризм, представляє собою форму активного та безпосереднього відвідування територій з унікальними природними і культурними умовами. Основна мета екотуризму полягає в охороні природного та культурного середовища у відвідуваних регіонах. Синонімом для терміну «екотуризм» є поняття «природничий туризм». Екотуризм може включати активний вид відпочинку, вивчення флори та фауни, культурологічні та етнографічні елементи [3,4].

У 1996 році Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні була зареєстрована Міністерством юстиції України. В Україні введено термін «сільський зелений туризм» у правове поле.

Основні переваги сільського, агро- і екотуризму наведені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Основні переваги сільського, агро- і екотуризму

Сільський	Агротуризм	Екотуризм
- сільський спосіб життя - природне середовище - місцева культура - традиційна архітектура	- сільськогосподарські заняття - споживання екологічно чистих продуктів харчування - участь у сільськогосподарських роботах - догляд за тваринами	- цінності природного середовища - етнографічні об'єкти - «зелені школи» - активні туристичні заняття без шкоди для довкілля

Сільський туризм, який включає перебування в особистому селянському або фермерському господарстві, відрізняється різноманітними способами проведення вільного часу та використанням туристичних послуг,

що надаються в межах сільських господарських садиб. Цей вид туризму відомий як агротуризм.

В кінці ХХ століття у вітчизняній і світовій літературі з'явилося термін "агротуризм" (agritourism), що походить від грецького слова "agros", що означає "поле", а в складних словах відповідає концепціям "земля", "землеробський", і "agronomos", що позначає причетність до господарювання у сільській місцевості.

Агротуризм виник як результат ідеї надавати туристичні послуги в сільських або фермерських господарствах. З розвитком туристичного руху це поняття стало більш широким, охоплюючи різні види діяльності, що обслуговують не лише туристів, а й місцевих мешканців. Тому саме трактування поняття "агротуризм" відрізняється між туристами та суб'єктами господарської діяльності. Для туриста агротуризм означає активний відпочинок людини, яка бажає пізнати сільськогосподарське виробництво або відпочити у сільському середовищі. Спочатку ж суб'єкти, що надають агротуристичні послуги, розуміли під поняттям "агротуризм" різні види відпочинку: від агровідпочинку та агроспорту до агроготелей, агрогастрономії та агротерапії.

Агротуризм - це організоване перебування туристів у сільській родині, яка займається сільськогосподарською та іншою діяльністю. Основу агротуристичної пропозиції складає розміщення, яке може включати дворазове харчування або можливість купівлі свіжих продуктів для самостійного приготування їжі на місці. Багато з компонентів агротуризму є повсякденними. Крім того, агротуризм включає елементи особистого обслуговування та можливість спостереження за процесами сільськогосподарського виробництва. Для багатьох постачальників агротуристичних послуг і продуктів це є додатковим джерелом доходу. Ідея агротуризму базується на переконанні, що сільське господарство може стати основним об'єктом, що надає туристичні послуги. Використовуючи власні

ресурси і підприємницьку діяльність, селянське господарство може доповнювати свій дохід.

Проте практика демонструє, що інтерес до агротуристичної діяльності проявляють інші суб'єкти господарювання, зокрема різноманітні комерційні структури, особливо ті, що знаходяться на територіях, що за своїми природними і кліматичними умовами підходять для туризму. Відомі випадки зацікавлення міжнародним капіталом у розвитку агротуристичних проектів у найпривабливіших локаціях, які можуть швидко повернути інвестований капітал. Можливо, що з часом селяни можуть виявитися в маргіналізованому становищі на ринку найбільш привабливих туристичних послуг і продуктів, а також втратити доступ до найбільш привабливих рекреаційних зон [1].

Агротуризм представляє собою форму відпочинку, що знаходиться на межі сільського та фермерського туризму. Цей вид відпочинку реалізується у сільській місцевості, в основі якого лежить типове селянське господарство. Він базується на використанні ночівлі та рекреаційних забав, пов'язаних з сільськогосподарською діяльністю та її оточенням (природним, виробничим та послуговим). Агротуризм передбачає тісний зв'язок із селянським господарством або його еквівалентом, включаючи використання житлових та господарських будівель, а також пропозицію харчування. Він також включає широкий спектр рекреаційних розваг як на території господарства, так і поза ним.

Агротуризм можна охарактеризувати як форму сільського туризму, що сприяє пізнанню та відпочинку, пов'язану з використанням особистих селянських господарств або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово не використовуються у сільському господарстві. Основними учасниками в організації відпочинку на селі є сільські родини, що надають житло, харчування та ознайомлюють туристів з особливостями сільського життя.

Агротуризм як явище включає такі складові:

- турист - зацікавлений у відпочинку в екологічно чистих та привабливих місцях, прагне взаємодіяти з господарями (може брати участь у господарських справах), активно проводити час, вивчати культуру та традиції місцевості;
- господар - пропонує своє житло та харчування, може діяти як провідник, організатор вільного часу і цікавий співрозмовник;
- селянське господарство - організоване місце для відпочинку, яке зберігає свою основну функцію, але також надає можливість взаємодії з домашніми та свійськими тваринами;
- село - спільнота людей зі своїми звичаями та планами, що забезпечує різноманітні послуги для туристів, включаючи інфраструктуру для їхніх потреб;
- природне середовище - чисте повітря, розташування біля озер, річок і лісів, можливість насолоджуватися мальовничими пейзажами.

Агротуризм приносить доходи не лише господарствам, які надають послуги, але також власникам магазинів, заправних станцій, ремісникам та іншим мешканцям села [6].

Три основні характеристики, які визначають агротуризм і відрізняють його від загальноприйнятих форм туризму:

- Перша особливість полягає у можливості задовольнити бажання людей брати участь у виробництві харчових продуктів, у житті сільських родин та місцевої громади. Агротуризм у такий спосіб є досить амбітною формою туризму, що не цікавить основну масу туристів, але привертає лише тих, хто хоче поєднати відпочинок з набуттям нових навичок.
- Другою відмітною рисою агротуризму є можливість задоволення пізнавальних потреб людини в сфері сільськогосподарського виробництва та етнографії. Агротуризм створює умови для вивчення життя селян, їхньої культури і традицій у регіональному контексті.
- Третьою характеристикою агротуризму є можливість задоволення емоційних потреб, які полягають у прямому контакті з домашніми і

свійськими тваринами, продуктами рослинного і тваринного виробництва, а також у відчутті сільської ідилії, пов'язаної з атмосферою, тишею та звуковим фоном села. Якщо агротуризм не має компоненту пізнання та не задовольняє емоційні потреби людини, а базується виключно на відпочинку, рекреації та задоволенні, він не відрізняється від звичайного туризму [7].

Україна прагне до вступу у європейське співтовариство, виявляючи суттєві труднощі у розвитку сільських територій, а також зіткнувшись з екологічними та соціально-економічними проблемами. Це викликає необхідність пошуку нових підходів, що базуються на принципах сталого розвитку, для їх вирішення. Особливу увагу слід приділити позааграрній господарській діяльності, яка значно розвинута в європейських країнах і повністю може бути впроваджена на території України.

Аграрний туризм є одним з пріоритетних видів непромислової діяльності, що водночас задовольняє туристичні потреби у відпочинку та рекреації, а також розширює сферу діяльності сільського населення.

У європейських країнах агротуризм розглядається як один із ключових інструментів для економічного піднесення сільських територій, що активно підтримується на національних рівнях і включений до Програми комплексного соціально-економічного розвитку села, а також до Спільної аграрної політики розвитку сільських територій Європи (CARPE) [5].

В Україні термін «аграрний туризм (агротуризм)» ще не отримав законодавчого закріплення, однак його перспективність і важливість частково відображені в ряді документів: Законі України «Про туризм», Державній цільовій програмі розвитку українського села до 2015 року, Концепції збалансованого розвитку агроєкосистем в Україні до 2025 року, Концепції Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій до 2020 року, Рамковій конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат, а також проекті закону «Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність» [3]. Особливі вітчизняні науковці розглядають аграрний туризм як спрямовану на економічний розвиток села та підприємницьку діяльність.

Проте досі залишаються невирішеними питання, що стосуються екологічної орієнтації агротуризму, відсутність науково обґрунтованих підходів до організації агротуризму, а також відсутність інформації щодо агроекологічного стану ґрунтів, якості питної води, продукції рослинництва і тваринництва, вирощеної на особистих селянських господарствах, що надають послуги у сфері аграрного туризму.

Також відсутність інформаційної, нормативно-правової і фінансової підтримки ускладнює виконання агротуристичної діяльності на внутрішніх та міжнародних ринках.

Агротуризм є пріоритетним напрямком розвитку сільськогосподарської діяльності в сільських територіях України. Організація відпочинку і дозвілля на селі сприятиме комплексному вирішенню соціальних, економічних, а особливо екологічних проблем. Праці багатьох українських та зарубіжних вчених присвячені питанням організації агротуризму, однак загальне дослідження цієї проблематики ще не досягло належного рівня розвитку. Досі відсутній системний підхід до цієї теми, а напрями розвитку аграрного туризму у сільських територіях розглядаються лише окремо.

Існують різні підходи до тлумачення терміну "аграрний туризм", залежно від моделі його розвитку, що прийнята в конкретній країні. Проте наукова література та практика поки що не мають єдиного визначення цього поняття. Це ускладнює процес його активного впровадження як окремого виду туристичної діяльності. Згідно з визначенням, поданим у британському словнику подорожей та туризму, агротуризм (farm tourism) - це форма відпочинкового туризму, що передбачає взаємодію з сільським (фермерським) господарством. Агротуризм може набувати різних форм, але завжди включає надання помешкання для проживання.

Існують дві основні форми агротуризму: перше - це надання помешкання з обслуговуванням прямо на території господарства, друге - це

розміщення на нічліг з самообслуговуванням на землях, що належать до господарства, наприклад, у кемпінгах або наметах.

Це надає туристам унікальну можливість стати свідками процесу виробництва сільськогосподарської продукції (наприклад, сиру, масла, ковбаси), догляду за домашніми тваринами (курами, свинями, коровами, конями), ознайомитись з ремісничою діяльністю (виготовлення дерев'яного та глиняного посуду, кошиків, меблів з лози).

Основні умови для розвитку агротуризму в Україні включають:

- наявність мережі для розміщення туристів та надання ночівлі;
- можливість забезпечення харчування (високоякісна продукція рослинництва й тваринництва, вирощена місцевими селянськими господарствами, наявність продуктових магазинів, кафе, барів, ресторанів у селі і т.д.);
- розвинена система послуг (поштові, банківські, бібліотечні, пункти прокату та інші);
- інформаційна система (наявність інформаційних ресурсів для туристів щодо різноманітних маршрутів, культурних подій та інших активностей, що відбуваються в регіоні) та інше [6].

Агротуризм має потенціал стати каталізатором перебудови економіки сільських територій, сприяти демографічній стабільності і підштовхувати мешканців до розвитку сільськогосподарської діяльності на власних земельних ділянках.

Агротуризм, який пропонує туристам можливість відпочивати в спокої і тиші, в той же час представляє собою можливість для сільської громади покращити умови проживання та підвищити соціально-культурний рівень. Цей вид діяльності розглядається як стратегічна вертикальна диверсифікація сільських господарств, де вироблені сільськогосподарські продукти отримують додаткову вартість, задовольняючи широкі потреби і вимоги споживачів.

Основні умови для розвитку агротуризму включають:

- привабливий туристичний потенціал регіону і самого сільського господарства, яке є об'єктом туристичної зацікавленості;
- зростання популярності альтернативних форм туризму;
- наявність доступного і відносно недорогого житла;
- привабливе оточення господарства, включаючи природні та культурно-історичні аспекти, а також макроекономічні умови, такі як економічний розвиток, податкова система, правова база та охорона природних ресурсів;
- стан регіональної інфраструктури, включаючи дороги, комунікації, зв'язок, культурні заклади, спортивні об'єкти та ресторації.

Перспективами від агротуристичної діяльності на державному, регіональному та місцевому рівнях є:

- можливість отримання додаткових джерел доходів через надання послуг з тимчасового розміщення, харчування, екскурсій та інших, частину з яких можна використати на ремонт або будівництво нових об'єктів агротуристичної інфраструктури;
- створення нових робочих місць;
- розширення сфери зайнятості сільського населення;
- модернізація місцевої інфраструктури, включаючи водопостачання, каналізацію, дороги, громадський транспорт тощо;
- розвиток виробництва народних промислів, таких як рукоділля, гончарство, ковальство, лозоплетіння тощо;
- покращення естетичного вигляду будинків, присадибних ділянок, вулиць та інших громадських місць;
- збереження й відновлення місцевих і регіональних традицій [6-9].

1.2 Розширення потенціалу фермерських господарств як суб'єктів туристичної діяльності в Україні

З другої половини ХХ століття в Європі активно розвивається сільський туризм як ефективний засіб протидії міграції сільських жителів.

Вважається, що сільський туризм зародився в Ельзасі на півдні Франції. Фермери, стикаючись із збитками, почали масово покидати свої села. Щоб зупинити цей процес, уряд Франції запропонував організувати на фермах умови для прийому та розміщення туристів. Сьогодні туристична діяльність на сільських територіях приносить багатомільйонні доходи до держбюджету Франції та регіональних бюджетів.

На початку XXI століття експерти Всесвітньої туристичної організації визнали індустрію сільського туризму важливим і найбільш динамічно зростаючим сектором світового туристичного господарства. Обсяги надання агротуристичних послуг у постіндустріальних країнах зараз у 2-4 рази перевищують темпи зростання готельного бізнесу та курортного сервісу в цих країнах.

Цінним є досвід найближчих сусідів України. Наприклад, в Угорщині сільський зелений туризм законодавчо віднесено до сфери особистого селянського господарства, для якого створені відповідні пільгові податкові інструменти. У Польщі законодавство чітко розмежовує основні поняття та принципи ведення сільського зеленого туризму від інших видів туристичних послуг, що надаються у сільській місцевості, але віднесені до підприємницької діяльності.

Стаття 404 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачає необхідність обміну знаннями та найкращими практиками щодо розвитку сільських територій з метою сприяння економічному добробуту громад. Європейські політики та практики сталого розвитку сільських територій спрямовані на диверсифікацію економічної діяльності громад, зокрема через розвиток екологічного, сільського (аграрного), зеленого, спортивного, гастрономічного, подієвого та інших видів туризму.

Українським фермерам стає дедалі важче конкурувати з аграрними холдингами. Світовий досвід показує, що великі аграрні господарства мають значні переваги над малими. Наприклад, у США 15% фермерів володіють 71,3% землі та виробляють 90% сільськогосподарської продукції. У Європі

також спостерігається концентрація сільськогосподарського виробництва. Виходячи з цього, фермерські господарства мають бути оптимальних розмірів. Проте більшість українських фермерських господарств дрібні, малорентабельні та недостатньо конкурентоспроможні.

Дієвим інструментом підтримки фермерів може стати дозвіл на зайняття сільським та іншими видами туризму, а також надання послуг у цій сфері. Дослідження показують, що сезонність туризму та сезонність сільського господарства мають повторювані цикли. З огляду на сільський туризм як складову сталого розвитку регіонального туризму, слід розглянути можливість узгодження цих циклів. Це може бути реалізовано через створення нових туристичних продуктів, спрямованих на задоволення потреб як туристів, так і фермерських господарств. Негативні наслідки циклічності використання робочої сили в сільському господарстві особливо проявляються взимку і посилюються на фоні скорочення населення, особливо молодого, у багатьох сільських регіонах.

Додатковим фактором зниження потреби в робочій силі є розвиток технологій, що застосовуються в сільському господарстві. Подолати ці ризики можна через створення додаткових робочих місць у сільському туризмі на базі фермерських господарств, особливо в зимовий період. Законом України «Про фермерське господарство» не передбачені умови та можливості отримання дозволу фермерськими господарствами на розміщення об'єктів туристичної діяльності на своїй території, що ускладнює легалізацію їхньої діяльності у сфері сільського та інших видів туризму.

Наразі, відповідно до Закону України «Про фермерське господарство», фермери можуть лише «...виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, здійснювати її переробку та реалізацію...» (стаття 1 Закону). Фермер може побудувати будівлю, але не може офіційно зробити її готелем і надавати відповідні послуги. Однак він може оформити її як будинок для сезонних працівників. Також фермер не може офіційно відкрити ресторан, але може назвати таку будівлю їдальнею для працівників.

Таким чином, фермерські господарства можуть займатися сільським та іншими видами туризму лише неофіційно.

Однією з важливих проблем є використання земельних ресурсів. Землі, що перебувають у власності або користуванні фермерських господарств, мають призначення для сільськогосподарського використання. Відповідно до статті 15 Закону України "Про фермерське господарство", фермерські господарства зобов'язані забезпечувати використання земельних ділянок відповідно до їх призначення.

Оскільки туристична діяльність, зокрема надання туристичних послуг, не відноситься до сільськогосподарської сфери, вона регулюється іншими законами та нормативно-правовими актами. Це обмежує можливості фермерів щодо розширення своїх видів діяльності.

Оскільки будівництво та експлуатація об'єктів, які призначені для надання туристичних послуг на території фермерських господарств, повинні відповідати законодавчим нормам, розширення можливостей фермерських господарств у сфері туристичної діяльності не повинно викликати нових проблем. Необхідно законодавче регулювання, яке б урахувало можливість зміни цільового призначення земель фермерських господарств для здійснення туристичної діяльності. Це потребує узгодження з внесенням відповідних змін до Закону України "Про фермерське господарство" та інших законодавчих актів, що регулюють цю сферу.

Нормування такої діяльності на рівні законодавства сприятиме активізації фермерських господарств у сфері надання туристичних послуг, зокрема у сегменті тимчасового розміщення та харчування (пропозиції наведені у Додатку 1). Це призведе до збільшення доходів фермерських господарств як суб'єктів підприємницької діяльності, зменшення проблеми сезонності сільськогосподарського виробництва та збільшення доходів місцевих та державних бюджетів.

Запропоновані зміни нададуть українським фермерам можливість офіційно займатися різними формами туризму, включаючи сільський, що

дозволить їм розширити свою діяльність, створити додаткові робочі місця у сільських районах і призвести до соціально-економічних вигод для відповідних територіальних громад і регіонів в цілому.

Серед завдань, визначених у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки у напрямі "Розвиток сільських територій", зазначається сприяння розвитку туристичної інфраструктури у сільських районах. Таким чином, запропоновані зміни до законодавства гармонізуються з оперативними цілями та основними завданнями, спрямованими на досягнення стратегічних цілей Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року.

Фермерські господарства в Україні стикаються з обмеженнями у реалізації свого потенціалу, особливо щодо можливості використовувати матеріальні, фінансові та людські ресурси цілорічно через сезонність виробництва. Ця ситуація обмежує їх у можливості розширити участь у інших сферах виробництва на землях, призначених для сільськогосподарського використання.

Розширення економічних можливостей українських фермерських господарств є нагальною задачею, яка потребує втручання законодавства у двох напрямках: спрощення регулювання діяльності фермерських господарств як суб'єктів підприємницької діяльності та розширення можливостей використання земель фермерських господарств для надання туристичних послуг. Диверсифікація економічних можливостей фермерських господарств може відігравати ключову роль у розвитку місцевої економіки та підвищенні конкурентоспроможності фермерських господарств на внутрішніх і зовнішніх ринках [10].

1.3 ФГ «Пан Білан» як провідна агротуристична локація Одещини

"Пан Білан" є одним з найбільших постачальників розсади та зелені в Україні. Фермерське господарство засноване на Одещині у 1998 році

Віталієм Біланом, починалося зі 50 соток землі, а на сьогоднішній день господарство розтягнулося на понад 100 гектарів і виробляє близько 300 тонн продукції щорічно. В штаті компанії є 20 постійних співробітників, а також сезонні працівники з весни до осені.

ФГ "Пан Білан" постачає розсаду для великих аграрних підприємств України і вирощує зелень, яку постачає до мереж магазинів, таких як "Ашан" і "Фоззі Груп". Крім цього, компанія планує активно розширювати вирощування мікрогрину, їстівних квітів, лікарських та пряних трав.

Фермерське господарство «Пан Білан» відоме своєю продукцією за межами Одещини, оскільки свіжі овочі, салати, зелень та ягоди знаходяться не лише на столах кращих ресторанів обласного центру, але й на полицях мережеских супермаркетів. За практично 20 років роботи фермери успішно організували декілька виробництв на площі 80 гектарів: вирощування розсади у тепличному комплексі на замовлення, овочів та ягід на відкритому та закритому ґрунті, квітів та інших декоративних рослин у горщиках для озеленення, а також активно розвивають органічне землеробство. Протягом останніх 10 років вони побудували чіткий ланцюжок постачання, що охоплює вирощування, обробку та доставку свіжої продукції безпосередньо до споживача.

У фермерському господарстві «Пан Білан», названому на честь одного з його засновників Віталія Білана, вперше на Півдні України розпочали виробництво касетної розсади та салатів у промислових масштабах. Щорічно тут виробляють мільйони одиниць розсади овочевих культур у касетах для різних типів господарств. Обсяги замовлень зростають з кожним роком. Компанія постачає сотні тонн салатів і зелені на свіжий ринок, оперативно реагуючи на попит ринку. Зокрема, в даний час ФГ вирощує їстівні квіти під брендом Green Eco Line, а також ефіроолійні культури, органічні лікарські трави та рослини для виробництва спецій.

Особливий напрямок в діяльності фермерського господарства — це вирощування квітів і декоративних рослин для ландшафтного дизайну під

торговою маркою Floiren, якою керує співзасновниця господарства та дружина Віталія — Ірина Фурсова.

До 24 лютого квітковий бізнес процвітав. Після повномасштабного вторгнення пані Ірині разом з донькою довелося виїхати за кордон, але навіть там вона продовжувала керувати справами — це дозволило зберегти робочі місця, виконати фінансові зобов'язання перед працівниками та партнерами.

Після повернення на рідну землю рік тому пані Ірина знову взялася за улюблену справу — розширила асортимент продукції, активізувала співпрацю з банками для залучення інвестицій, збільшила штат працівників, розширила коло партнерів і запустила рекламну кампанію в Інтернеті.

"Квітковий напрямок залишається для нас особливо важливим, хоча наразі ми зменшили обсяги вирощування", — розповідає пані Ірина. — "Проте ми віримо, що після перемоги зможемо прикрасити всі українські території нашими квітами та рослинами. Ми робимо все можливе, щоб цей день настав якнайшвидше — збільшуємо виробництво, бо це наш внесок у економіку країни, створюємо робочі місця та підтримуємо армію".

На жаль, військові події суттєво вплинули на всю діяльність фермерського господарства. Однак фермери не здаються і, навпаки, гнучко реагують на виклики. На 2024 рік вони уклали договори з консервними заводами щодо вирощування тепличної розсади і розсади для місцевих і регіональних фермерів з Херсонської області. Для реалізації цих планів значно інвестували в розширення тепличного комплексу, його модернізацію та підвищення енергоефективності, в автоматизацію посівних ліній і систем поливу.

Рис. 1.1 – Власники ФГ «Пан Білан»

Частина земель господарства отримала сертифікат органічного землеробства і вже третій рік вирощує органічні зернові культури, які успішно експортуються до країн ЄС. У майбутніх планах фермерів — незалежний експорт продукції до країн Європи.

На жаль, через зниження купівельної спроможності населення та зміну пріоритетів після початку повномасштабного вторгнення підприємство зменшує вирощування салатів, залишають тільки ті обсяги, які були законтрактовані українськими фабриками з переробки та фасування готових салатних міксів, таких як ТМ Vita Verde»

Зараз ведуться переговори щодо запуску нового напрямку вирощування салатів у горщиках з використанням гідропоніки в теплицях. Одночасно додали до виробничої програми вирощування овочів у відкритому ґрунті борщового набору, який завжди користується попитом у мережі супермаркетів. На ФГ ретельно відбирають для виробничої програми тільки якісний матеріал і насінневий матеріал від наших партнерів, таких як ТОВ «Нетафім Україна», ТОВ «Енза Заден Україна», ТОВ «Рійк Цваан Україна» та інші».

Протягом років своєї діяльності в агробізнесі ФГ «Пан Білан» відзначився як виробник високої якості та надійний партнер. Приєднання до компанії доньки пана Віталія — Катерини, яка відповідає за облік та аудит (і не тільки), надало нового поштовху розвитку компанії.

Високий рейтинг діє на користь, — відзначає пан Віталій. — «Проте я не завжди маю можливість використовувати нашу позитивну репутацію на повну. Катерина в цьому виявляється вправною. Завдяки їй ми отримали грант у розмірі 10 мільйонів гривень для будівництва нового тепличного комплексу. Робота з монтажу, встановлення ліній, закупівля насіння та інше розпочалися в жовтні минулого року, і сьогодні ми вже відправляємо готову продукцію наших замовникам. Інтенсивний контакт з партнерами, зокрема з фінансових питань, відбувається за її участю. Я високо оцінюю її за нові підходи до організації роботи, популяризацію нашої діяльності серед потенційних партнерів і клієнтів. Завдяки їй ми стали більш сучасними» [11].

Фермерське господарство «Пан Білан» знаходиться за адресою: Україна, Одеська область, 28-29 км автодороги «Одеса-Рені».

Рис. 1.2 – логотип фермерського господарства «Пан Білан»

ФГ спеціалізується на вирощуванні різноманітних фруктів, овочів та зелені, і стали одними з перших на півдні України, хто розпочав виробництво касетної розсади та промислове вирощування салатів. Наша основна мета - забезпечити, щоб наша продукція була на найвищому рівні на всіх етапах виробництва і доставлялася до вас майже безпосередньо з полів.

Кожен перший кілочок, вбитий у розмітку, символізує початок процесу, схожого на перші кроки дитини: спочатку є бажання або

необхідність, потім ці кроки стають свідомішими, і нарешті, з'являється впевненість у собі та бажання знаходити нові можливості для прискорення. Сьогодні фермерське господарство святкує 15 років із почуттям гордості.

ФГ «Пан Білан» завжди випереджає потреби часу. Співробітники не просто виконують свою роботу, вони люблять її, постійно ростуть і розвиваються, розширюють асортимент і вдосконалюють умови доставки. Транспортні засоби забезпечують збереження продукції відповідно до всіх необхідних стандартів — від температурного режиму до уважного ставлення під час транспортування та доставки, працюють точно, швидко і ефективно.

На ФГ роблять все можливе, щоб українські сім'ї могли насолоджуватися смачними та дійсно корисними продуктами.

Любов до органіки та строгий контроль якості продуктів окупається вашими вдячними відгуками.

На фермі вірять у філософію органіки, яка полягає у гармонії з природою, її циклами та законами, діяльність ґрунтується на відповідальному ставленні до людей, тварин і рослин, а також на турботливому відношенні до навколишнього середовища.

Тут застосовують безпечні профілактичні методи боротьби з комахами та хворобами, створюємо комфортні умови для тварин і птахів, підтримуємо природну родючість ґрунту і переробляємо відходи.

«Органічне» означає мінімізацію використання пестицидів та мінеральних добрив, заміну їх на натуральні органічні добрива, біогумус та екологічно чисті відновники ґрунтів.

Продукти, вирощені на фермі, сертифіковані як органічні, що підтверджує, що вони обробляються, виготовляються, транспортуються і зберігаються відповідно до усіх правил органічного виробництва.

На фермі спеціалізуються на вирощуванні різноманітних фруктів, овочів і зелених культур і є одними з піонерів на півдні України у виробництві касетної розсади та промислового вирощуванні салатів.

Основна мета - забезпечити високу якість продукції на всіх виробничих етапах і доставити її до споживача безпосередньо з грядки.

Основа здорового харчування полягає у вживанні більшої кількості натуральних овочів та зелені кожен день. Свіжі та сирі овочі мають найбільшу користь для організму. Чим більше овочів у раціоні, тим легше контролювати вагу.

Крім вітамінів та мінеральних речовин, овочі та фрукти містять корисні клітковини, які сприяють травленню та очищенню організму. Рослинна дієта допомагає у профілактиці цукрового діабету, гіпертонії та хвороб серця. Антиоксиданти, що містяться в овочах, знижують ризик ракових захворювань. Дослідження підтверджують, що недостатня кількість рослинної їжі може загострити депресію.

Фермерське господарство "Пан Білан" пропонує безпосередню поставку продукції від ферми до покупця.

На фермі зможна замовити:

- Зелені культури: салат кочанний айсберг, салат ромен, салат фриззе, салат лолло роса, салат лолло біонда, салат дуболисний червоний, салат дуболисний зелений, салат фриліс, салат батавія, укроп, петрушка, черешковий селерій (Bejo), листовий селерій, лук на перо.
- Овочі та коренеплоди: томати сорту "Солероссо" (Isida-2012), салатний лук "Кенді" (Isida-2012), червоний салатний лук "Марс" (Isida-2012), кореневий селерій (Bejo).
- Пряні трави: червоний базилік, зелений базилік, орегано, тмин, зіра, фенхель.

Фермерська продукція відзначається не лише своїм зовнішнім виглядом, але й органолептичними властивостями. Важливе значення в питанні постачання продуктів для ресторанів має довіра до фермера, оскільки для тривалого та плідного співробітництва ресторанам потрібні гарантії від фермерського господарства.

Тому продукція для ресторанів в Одесі від фермерського господарства "Пан Білан" гарантовано відповідає високим стандартам, що прийнятим в Європі. Замовники продукції можуть задавати будь-які питання про процес вирощування пропонованих нами товарів, дізнатися про умови вирощування в теплицях та на полях, де ми вирощуємо зелені культури та інші фермерські продукти для ресторанів.

Органічний сертифікат є документом, що свідчить про відповідність фермерського господарства стандартам органічного вирощування і виробництва харчових продуктів. Для його отримання компанія повинна пройти органічну сертифікацію, яка полягає у перевірці незалежним агентством відповідності принципам органічного виробництва. Після успішної перевірки компанія отримує сертифікат і має право використовувати відповідну маркування.

Сертифікат підтверджує не лише відсутність пестицидів, антибіотиків, гормонів та інших хімічних речовин у продуктах, але й свідчить про те, що ведення господарства ґрунтується на бережливому ставленні до екосистеми загалом.

Європейський стандарт зі знаком Євролист, затверджений постановою ЄС № 834/2007 - один із найстаріших і визнаних у всьому світі. Фермерське господарство Пан Білан має європейський органічний сертифікат на всю землю, продукцію рослинництва, а також розширений список інших продуктів, які виробляються на фермі.

Український стандарт – зі знаком “ОРГАНІК”. В Україні лише це маркування дає право офіційно називати продукти органічними. Фермерське господарство Пан Білан внесено до реєстру органічних виробників та має сертифікат від українського органу з сертифікації — Органік Стандарт. Інформація про сертифікат доступна на сайті Органік Стандарт.

Рис. 1.3 – Сертифікати вирощування органічної продукції

Загалом компанія вирощує:

- овочеві коренеплоди
- зелені культури
- розсаду
- пряні трави
- плодіві
- ефіроолійні культури
- цукрозамінники

Фермерське господарство "Пан Білан" організує освітні програми для дітей.

Більше тисячі хлопчиків вже відвідали наше фермерське господарство, де ми надаємо юним українцям можливість побачити, як саме виробляється сільськогосподарська продукція. Вони можуть оцінити

кількість праці і зусиль, які необхідно вкласти у вирощування продуктів, перш ніж вони потрапляють на наші столи.

ФГ "Пан Білан" відкрито запрошує на екскурсії школи, дитячі садки та всіх бажаючих, ферма спеціалізується на вирощуванні різноманітних овочів і зелених культур, а також виробництві касетної розсади та салатів у великих обсягах.

Наше співробітництво охоплює супермаркети та заклади HORECA у Одесі, Києві та на південному узбережжі, пильно стежать за кожним етапом виробництва, щоб продукція завжди була найкращою та потрапляла на стіл майже безпосередньо з грядки.

Поля на фермі завжди чарівно змінюються, і в будь-яку пору року вони можуть вразити вас своїм виглядом та врожаєм. Умови відвідування фермерського господарства, вартість та маршрути екскурсій змінюються залежно від виробничих умов на нашому підприємстві.

В програмі екскурсії передбачено відвідування таких місць:

- Квіткові теплиці
- Теплиці з касетною розсадою салатів і пряних трав
- Міні-ферма
- Прогулянка до ставка і дубового гаю
- Прогулянка садом з можливістю дегустації черешні і персиків
- Прогулянка по ягідному саду з можливістю дегустації полуниці, смородини, ожини (можливість смакувати нашу продукцію залежить від часу відвідування та ступеня дозрівання ягід і фруктів).

Ферма обладнана відповідно до санітарно-гігієнічних вимог.

Час відвідування з 10:00 до 12:00 годин.

Підприємство завжди працює, тому є окремі вимоги:

- наявність власної питної води у пляшках;
- дотримання правил техніки безпеки;
- обов'язкова присутність старшого групи.

Офіційна сторінка сайту: <https://bilan.com.ua/> [12].

Сторінка в соціальних мережах Instagram: [https://bilan.com.ua/
https://www.instagram.com/pan.bilan/](https://bilan.com.ua/https://www.instagram.com/pan.bilan/)

За словами Катерини Білан, керівника туристичного напрямку, наразі ще рано говорити про значний додатковий дохід господарства від туристичного напрямку, оскільки всі зароблені тут кошти інвестуються у подальший розвиток цієї галузі.

На фермі є сучасна теплиця, де вирощують садову суницю на гідропоніці. Відвідувачі можуть самостійно збирати ягоди і взяти їх з собою додому. Під час збору садової суниці вони можуть насолоджуватися чарівними ароматами квітів і стиглих ягід.

Рис.1.4 – Теплиця з вирощування суниці на ФГ «Пан Білан» [13]

Висновки до Розділу 1

Аграрний туризм представляє собою специфічну форму туризму, що базується на взаємодії з сільським господарством та сільським способом життя. Основними характеристиками аграрного туризму є можливість для туристів отримати практичний досвід у сільському господарстві, ознайомлення з місцевими культурними та історичними традиціями, а також відпочинок у природному середовищі.

Фермерські господарства в Україні володіють значним потенціалом для розвитку агротуризму. Вони можуть стати ключовими туристичними об'єктами завдяки своїй унікальності, автентичності та можливості залучення туристів. Розширення агротуристичного потенціалу фермерських господарств сприяє не лише залученню додаткових доходів для господарств, але й сприяє збереженню сільських територій та розвитку місцевих спільнот.

Фермерське господарство «Пан Білан» є прикладом успішної агротуристичної локації в Одеській області. Це господарство втілює найкращі практики у сфері аграрного туризму, надаючи відвідувачам можливість познайомитись з традиційним українським сільським життям, виготовленням народних промислів та смакуванням місцевих страв. ФГ «Пан Білан» є прикладом успішного використання свого природного, культурного та історичного спадщини для розвитку туристичного потенціалу регіону.

Висновки наведеного дослідження підтверджують, що фермерські господарства можуть ефективно використовуватись як туристичні об'єкти, сприяючи економічному і соціокультурному розвитку сільських територій України.

РОЗДІЛ 2

Міжнародний досвід організації туристичних послуг на фермерських господарствах

2.1 Дослідження досвіду європейських країн в наданні туристичних послуг на агрофермах

У зв'язку з поширенням деструктивних факторів для розвитку туристичної галузі, пов'язаних з пандемією COVID-19, важливим є дослідження та впровадження кращих європейських практик у тих видах туризму, які є динамічними, забезпечують легкий спосіб забезпечення безпеки туристів та є ефективними з точки зору витрат. Один із таких видів туризму - сільський зелений туризм, який активно розвивається в Європі як інструмент регіонального розвитку. Кілька країн вже встановили пріоритетність впровадження зеленого туризму як важливого компонента туристичної галузі. Цей вид туризму показав себе успішним у країнах Східної і Центральної Європи.

Розвиток зеленого туризму в Європі сприяв розвитку зелених регіонів у таких країнах, як Польща, Фінляндія, Швейцарія, Швеція та інші. Кожна з цих європейських країн має свої особливості в організації зеленого туризму. Наприклад, в Італії основна увага для гостей приділяється славетним історичним традиціям країни, а також курортному, дегустаційному та гастрономічному туризму.

Зелений туризм в Італії є ключовою формою підприємницької зайнятості серед місцевого населення. Австрія акцентує увагу на зборі трав, виготовленні молочних продуктів, активному гірському та ековідпочинку як основних аспектах зеленого туризму. Фінляндія спрямовує зусилля на пропозицію відпочинку на берегах заповідних озер і річок. У Великобританії через кліматичні умови зелений туризм розвивається залежно від сезонності. Крім того, популярність зеленого туризму викликала інтерес у британських

фермерів до об'єднання для надання більш різноманітних послуг у своїх помешканнях.

Останніми роками в Угорщині швидко розвивається зелений туризм. Недавно на заході країни було відкрито два нових готелі: Kolping Hotel у Alsopahok (округ Залу) і Club Dombogomajor у Cserszegtomaj (поруч з кордоном з Австрією). У комплексі Kolping всі вісім "натуральних" будинків мають меблі з натурального сосни, а всередині кожного будинку є kemence (угорська глиняна піч у формі стогу сіна). Згідно з угорським законодавством, зелений туризм класифікується як особисте селянське господарство, що сприяє формуванню відповідних пільгових податкових інструментів.

Зелений туризм в цих країнах відзначається його інтеграцією з національними традиціями конярства. В Румунії особливий акцент зеленого туризму зростає в Південних Карпатах. Національна асоціація сільського, екологічного і культурного туризму представляє інтереси власників агроосель. Польське законодавство чітко визначає основні поняття та принципи ведення сільського зеленого туризму від інших туристичних послуг, що надаються в місцевості, але класифіковані як підприємницька діяльність. Уряд Польщі вбачає зелений туризм як ресурс для розвитку регіонів з природними ресурсами для розвитку економічних галузей. Матеріальна база польського зеленого туризму заснована на зв'язках з селом, сільським господарством, традиційною архітектурою та інтер'єром. Агротуристичний продукт, що пропонується польськими господарствами, часто обмежується ночівлею та харчуванням, але відомі своєю рентабельністю завдяки розширенню асортименту послуг.

Нас цікавить досвід Польщі у розвитку велосипедного маршруту «Green Velo», який є найдовшим у країні та вважається одним з найбільш складних «Зелених туристичних продуктів». Цей маршрут був відкритий у 2015 році і пролягає через 5 воєводств східної Польщі. Всюди по трасі, яка має довжину 2070 кілометрів, встановлені помаранчеві дорожні знаки і

забезпечені зручностями, щоб велосипедисти відчували повний комфорт під час подорожей.

Сучасний зелений туризм успішно зайняв своє місце на європейському туристичному ринку, привертаючи значну кількість туристів і досягаючи значних обсягів продажів. Європейський досвід розвитку зеленого туризму показує, що нормативно-правова база здатна гнучко реагувати на зміни в структурі ЄС і постійно удосконалюється. Важливими аспектами є активна участь громадськості та приватного сектору в цьому процесі. Результати проведених досліджень дозволяють місцевій владі визначити стратегічні напрямки регулювання політики зеленого туризму на рівні регіону.

В Україні поняття зеленого туризму ще не зовсім зрозуміле, однак для країн Європейського регіону це стало повсякденністю і складовою частиною їхнього способу життя. Він є нестандартною формою туризму, яка послужила прикладом росту екологічної обізнаності серед населення. Зокрема, зелений туризм стимулює зміни в соціально-економічному житті сільського населення, включаючи збільшення зайнятості на селі, розвиток сільської інфраструктури, стабілізацію доходів селян та підвищення фінансової міцності сільських громад. Це питання надзвичайно актуальне і вимагає подальшого глибшого вивчення.

Туризм у XXI столітті представляє собою соціальне і політичне явище, яке значно впливає на глобальний лад і економіку багатьох країн і регіонів. Його значущість для світової економіки стала очевидною під час пандемії коронавірусу у 2020 році і продовжується й досі. Згідно з даними звіту Всесвітньої ради з туризму і подорожей на 2019 рік, внесок туризму в світову економіку склав 10,4%, або \$9,2 трлн. У 2020 році сектор зазнав втрат майже на \$4,5 трлн, а його внесок у світовий ВВП скоротився на 49%. Загалом уповільнення світової економіки склало 3,7%. До початку пандемії міжнародний туризм створював кожне четверте нове робоче місце у світі і забезпечував 10,6% всіх робочих місць, що становить близько 334 млн

працівників. У 2020 році в сфері туризму було втрачено майже 62 млн або 18,5% робочих місць, і кількість зайнятих в цій індустрії скоротилась до 272 млн.

З рисунку 2.1 видно, наскільки сильно пандемія вплинула на внесок туристичної галузі у ВВП Європейського Союзу, знизивши його навіть нижче, ніж рівень 2012 року. Це значний регрес, і є сумніви, чи зможе туристична індустрія повернутись до рівня, який був у 2012 році. У порівнянні з 2019 роком внесок у ВВП скоротився на 1 136 мільярдів доларів США, що становить майже 50% (рис. 2.1).

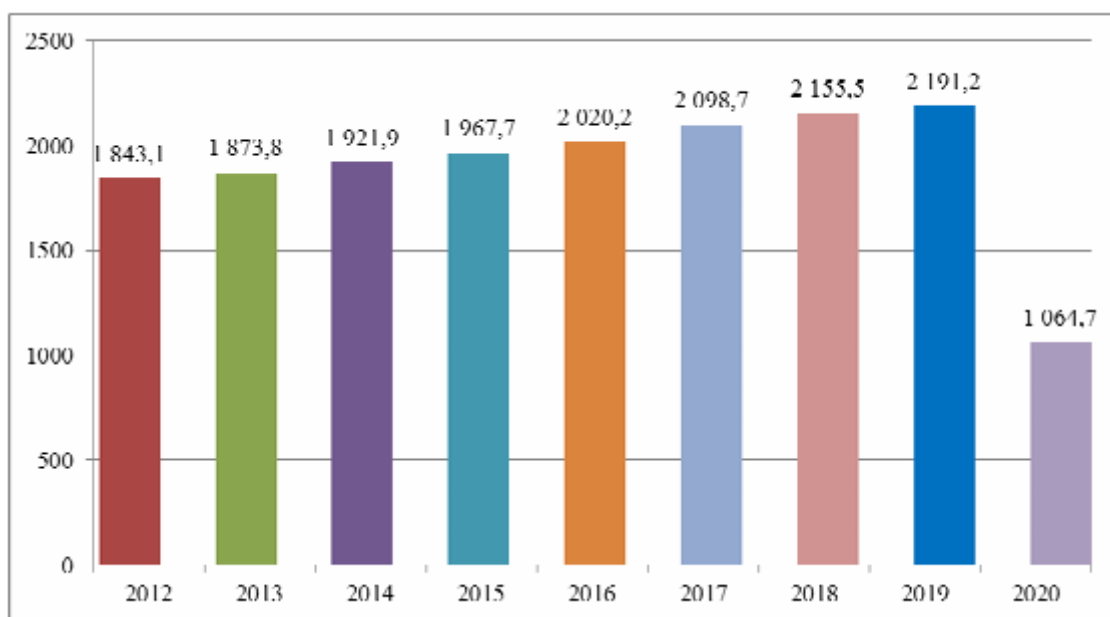

Рис. 2.1. - Загальний внесок туристичної галузі у ВВП Європи, 2012 - 2020 рр., млрд дол. США [16]

Зелений туризм також відомий як сільський або екологічний туризм, а в Європі часто називається «повільним». Його основна мета - сприяти розвитку сільських територій, підтримувати їхнє населення та надавати можливість людям зближатися з природою, вивчати оточуючий світ, ознайомлюватися з проблемами сільського господарства і освоювати нові культурні цінності. Кожна країна має своє розуміння зеленого туризму, проте важливо враховувати визначення Міжнародного товариства екотуризму, яке

визначає його як «відповідальні подорожі до природних зон з метою збереження середовища, підтримки місцевого добробуту і сприяння освіті туристів» [17]. Чому сільський туризм так активно розвивається? Це відбувається з кількох причин. По-перше, криза у сільському господарстві стала однією з основних причин. Поступове заміщення фермерства агробізнесом та модернізація призвели до змін у сільських регіонах Європи, де сільське господарство втратило свою колишню важливість і стало менш домінуючим видом землекористування та заняттям сільських громад (рис. 2.2).

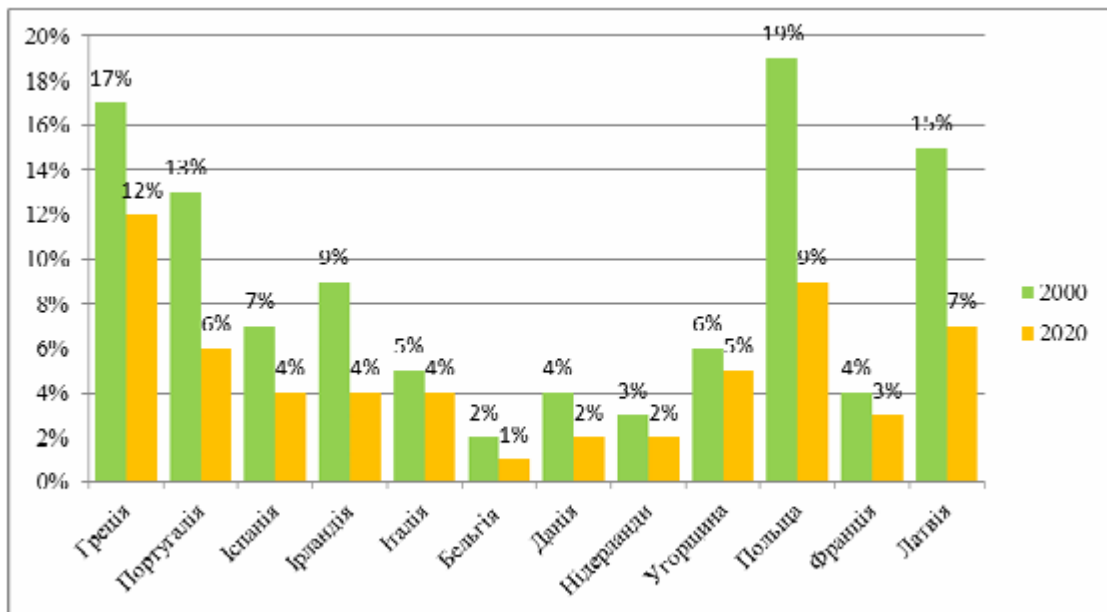

Рис. 2.2. Частка робочих місць у сільськогосподарському секторі в країнах ЄС, 2000 - 2020 рр., % [18]

Аналізуючи рисунок 2.2, що відображає динаміку зайнятості в сільському господарстві протягом останніх 20 років, можна помітити значні відхилення у кількості працівників у цьому секторі. Більшість європейських країн на початку XXI століття вже мали низький рівень зайнятості в сільському господарстві, однак і вони відзначають негативну динаміку. Наприклад, в Греції частка працюючих у сільському секторі зменшилася на 5%, в Португалії - на 7%, в Ірландії - на 5%. Щодо провідних країн ЄС, таких як Італія, Франція, Іспанія, можна спостерігати низький рівень зайнятості,

який знизився на 1-2%. Однак розрив у зайнятості значно виражений в країнах, що є новими членами ЄС, наприклад, у Польщі цей розрив становить 10%, а в Латвії - 8%.

З урахуванням наведеної вище таблиці можна зробити висновок, що внаслідок зменшення зайнятості у сільському господарстві країни повинні приймати необхідні заходи для стимулювання розвитку цього сектору, поліпшення інфраструктури та підвищення доходів мешканців сільських територій. Зелений туризм виявився ефективною альтернативою, що сприяла розвитку сільських районів. Сільські райони зазвичай характеризуються низькою щільністю населення, що означає значну кількість малих поселень, які класифікуються по-різному у кожній країні. Один з найбільш вдалих підходів до класифікації надається Програмою розвитку сільських територій Організації економічного співробітництва та розвитку, яка встановлює критерій щільності населення на рівні 150 осіб на квадратний кілометр (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1.

Критерії визначення сільських поселень у країнах Організації економічної кооперації та розвитку зеленого туризму

Держава	Критерій виділення
Австрія	Населені пункти з чисельністю до 5 000 осіб
Австралія	Дисперсно розселені групи населення чисельністю нижче 1 000 осіб
Великобританія	Немає чіткого визначення, проте Комісія з розвитку сільських територій, визначає, що це території з сільським укладом господарства і населенням до 10 000 мешканців
Данія, Норвегія	Поселення чисельністю до 200 мешканців
Канада	Населені пункти де мешкає до 1000 осіб
Португалія, Швейцарія	Населені пункти з чисельністю населення до 10 000 осіб
Франція	Населені пункти з чисельністю населення до 2 000 осіб, що мешкають у суміжних будинках, або на відстані не більше 200 метрів один від одного

Джерело: [19]

З аналізу вище наведеної таблиці можна зробити висновок, що найбільші кількості сільських жителів та території з сільським укладом виявляються у Великобританії, Португалії та Швейцарії, де населення сільських районів може сягати 10 000 осіб. Найменші сільські поселення спостерігаються в Данії та Норвегії, де сільським вважається населений

пункт з меншею ніж 200 особами. Незважаючи на ці відмінності, сільська місцевість визначається як маленький населений пункт з низькою щільністю населення.

Швидкий процес урбанізації в XIX і XX століттях породив нові суспільні структури, які відрізняються від традиційних суспільств, що існували на селі. Збереження старих способів життя та мислення важливе для збереження сільського "характеру". Саме цей характер, у поєднанні з мальовничими цінностями та можливостями для відпочинку в сільській місцевості, приваблює туристів з міських районів.

Франція та Швейцарія вважаються піонерами у впровадженні зеленого туризму як складової міжнародного туризму. Уже в XVIII столітті в Альпах з'явилися перші гостьові будиночки-шале, призначені для обслуговування експедицій британських туристів-природолюбів. Не менш цікавим є те, що Франція довгий час вважалася лідером у попиті та пропозиції сільського туризму, оскільки ще в 1951 році тут була створена організація, яка пропонувала проживання у селах під час канікул. Кілька років пізніше з'явилася Національна федерація розвитку сільського туризму [20]. Поступово такі ініціативи зареєструвались і в інших західноєвропейських країнах. Нині в країнах Західної і Середньої Європи спостерігається значна конкуренція в галузі зеленого туризму, де деякі країни зуміли вибороти лідерство, тоді як інші тримаються на своїх позиціях (рис. 2.3).

З рисунку 3 видно, що лідерство у популярності сільського туризму перейшло від Франції до Нідерландів, де відвідуваність сільських туристів становить 39%, у Данії - 35%, Німеччині - 34%, Великобританії, Франції та Португалії - 29%, Іспанії та Ірландії - 27%. Більшість країн визначають сільський туризм як основний напрямок збереження та відтворення національних сільських ландшафтів, тому цей вид туризму активно підтримується на національному рівні і розглядається як важлива складова

Програми комплексного соціально-економічного розвитку села. Він може відігравати ключову роль у піднесенні сільських місцевостей.

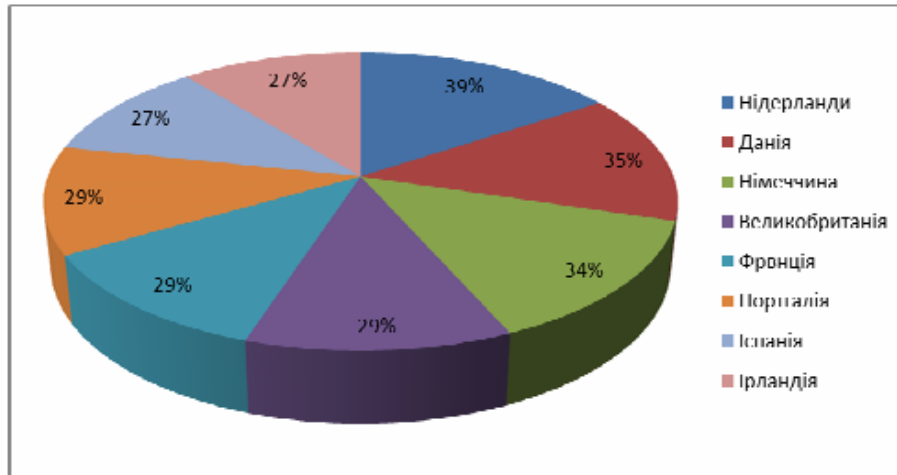

Рис. 2.3. - Динаміка попиту на зелений туризм у країнах ЄС [21]

Європейський банк реконструкції та розвитку провів ряд розрахунків, які підтверджують, що витрати на облаштування міського житла для осіб, що переїжджають з сільських місцевостей, у 20 разів вищі, ніж витрати на створення умов для їхнього проживання та роботи в селі. Крім того, відзначено, що дохід, отриманий від одного ліжкамісця, є приблизно рівним річному доходу фермера від однієї корови [22]. Особливо це стало актуальним під час пандемії, коли уряди країн активно підтримували малий та середній бізнес, а також сільське господарство та туристичну галузь. Це виявилось у створенні спеціальних фондів підтримки, збільшенні капіталовкладень у цих секторах, податкових пільгах та наданні гарантованих кредитів.

У Європі широко використовується методика аналізу туристичного сектору за допомогою показника розподілу ночей, які туристи провели у місцях перебування. Щорічно Євростат надає аналітичні дані, які базуються на кількості ночей, проведених у місцях розміщення в залежності від ступеня урбанізації. Протягом останніх років цей показник показує досить збалансовану картину, оскільки близько третини загальної кількості ночей

припадають на кожну з таких категорій: 33,7% у містах, 33,4% у містах та їх передмістях і 32,9% у сільській місцевості. Аналізуючи ці дані, можна прийти до висновку, що в основному сільська місцевість приваблює туристів [23].

Зелений туризм активно розвивається у Польщі, Чехії, Фінляндії, Швейцарії, Бельгії, Швеції та інших країнах. За оцінками експертів, від 0,5 до 0,9 мільйонів робочих місць пов'язані з зеленим туризмом, і у Європі до послуг туристів може бути надано понад 2 мільйони місць розміщення в сільських садибах [24].

Згідно з таблицею 2 нижче, яка враховує кількість ночей, проведених туристами у місці перебування, Німеччина, Франція, Нідерланди, Бельгія, Польща і Чехія відзначаються найвищим відсотком поїздок, де відпочинок на природі є основним мотивом. Ці країни включають два молоді члени ЄС, Польщу та Чехію, які успішно адаптували досвід зеленого туризму та інтегрували його в свою економіку для підтримки й розвитку сільської місцевості. Ці шість країн вважаються найбільш активними ринками екотуристичних послуг в Європі.

На сучасному етапі всі національні організації сільського туризму та агротуризму країн Європи об'єдналися в Європейську федерацію фермерського та сільського туризму (European Federation for Farm and Village Tourism), яка скорочено відома як "EuroGites". Основні мети цієї організації полягають у популяризації відпочинку в сільських місцевостях, впровадженні принципів зеленого туризму, а також сприянні розвитку та цільовому інвестуванню проектів у сфері сільського туризму. В кожній європейській країні існують свої особливості організації зеленого туризму.

У Італії зелений туризм охоплює такі аспекти, як виготовлення традиційної моцарели, паста, сироваріння, а також процеси виноградарства, догляд за виноградними лозами, вирощування виноградних равликів і курортний відпочинок. В Австрії зелений туризм включає збір трав, виготовлення молочних продуктів, активний гірський відпочинок та

ековідпочинок. У Фінляндії зелений туризм орієнтований на відпочинок на берегах заповідних озер і річок. В Іспанії зелений туризм особливо розвинений на Канарських і Балеарських островах, де популярні рекреаційні тури, а також гастрономічні подорожі та догляд за тваринами. Угорщина спеціалізується на кінному туризмі, в Румунії акцентується на етнографічному та екологічному туризмі, а в Польщі зелений туризм має свої особливості, не пов'язані з традиціями країни.

Організація сільського туризму ілюструє різноманітність культурних цінностей та традицій. Наприклад, у Франції організацією рекреаційних послуг у сільських районах займається Національна асоціація будинків відпочинку і зеленого туризму (Maison des Gites de France et du Tourisme Vert). Основна мета цієї організації полягає в наданні туристам агроосель на будь-який смак і вид відпочинку, які сертифіковані за високими національними стандартами обслуговування. Варто відзначити, що сільський туризм володіє особливим національним шармом та розмаїтими гастрономічними традиціями. Щодо проживання, будинки виглядають набагато комфортніше, ніж у Північній Європі, і кожен регіон має свій унікальний шарм, який неповторно властивий лише йому.

Іспанія представляє серйозну конкуренцію для Франції у сфері зеленого туризму. В Іспанії «Turismo rural» зазнає значного розвитку, що спричинене, зокрема, пандемією. Наприкінці 2019 року використання сільських господарств становила 45%, а в серпні 2020 року вона піднялася до 65% [25]. Серед гостей сільських районів були як місцеві жителі, так і іноземні туристи.

Цікавим для вивчення є досвід Угорщини, де зелений туризм активно розвивається. Згідно з законодавством країни, зелений туризм відноситься до сфери особистого селянського господарства і не має окремого визначення як сільський (зелений, аграрний) туризм. Тут також використовується термін "сільська хутірська гостинність", оскільки ця діяльність вважається різновидом послуг, які надаються сільськими

господарями на базі їхніх садиб [26,27]. У випадку Австрії, форма сільського туризму тісно пов'язана з тваринництвом, а особливістю є вигін худоби на альпійські луки, збирання альпійських трав, виробництво молочних продуктів, збір лісових ягід та інші подібні аграрні заняття.

Особливості організації сільського зеленого туризму різних країн надані в таблиці 2.2 [28].

Таблиця 2.2

Особливості організації сільського зеленого туризму у різних країнах

Країна	Особливість організації сільського зеленого туризму
Італія	агротуристичний бізнес тісно пов'язаний з курортним, міжнародна спеціалізація астрономічний і дегустаційний туризм
Австрія	зайнятість гостей у збір трав, приготуванні молокопродуктів, вигоні худоби, активний гірський та екологічний туризм
Фінляндія	будиночки без господарів, розміщені на берегах заповідних озер та річок
Румунія	діє Національна асоціація сільського і культурного туризму, спеціалізація етнографічний та гастрономічний туризм
Угорщина	податкові пільги, міжнародна спеціалізація кінний туризм
Польща	відсутність тісного зв'язку з традиціями країни - тільки ночівля та харчування
Франція	приморські агросадиби, кінні ферми, винні агросадиби, гірськолижні шале, агрокоттеджі, замки, рибальські будинки
Іспанія	сільські готелі відкрито на Канарських і Балеарських островах, а також у переобладнаних монастирях та історичних замках
Данія	діє Національна асоціація агротуризму, спеціалізація велосипедний туризм
Ісландія	категоризація номерів на три категорії, категоризація гостьових будинків (A,B,C,D,T,F,G)
Німеччина	більшість туристів приїждить для участі у міжнародних ярмарках та торгових шоу
Великобританія	доступні ціни, спеціальні знижки для дітей, друкуються рекламно-інформаційні каталоги СЗТ

2.2 Приклади успішних практик Америки і Канади в аграрному туризмі

Агротуризм - це цікава комбінація сільського господарства і туризму, що походить від італійського терміну "agriturismo", з'явився у 1985 році як засіб збереження сільських територій, надаючи відвідувачам унікальні

фермерські враження. Ця ідея швидко здобула популярність у всьому світі, що сприяло розвитку таких секторів як екскурсії, магазини, ресторани та проживання на фермах.

У США агротуризм стає все більш популярним як серед фермерів, так і серед мандрівників, хоча його концепція значно відрізняється від штату до штату і від ферми до ферми. Деякі фермери та регуляторні органи висловлюють сумніви стосовно віднесення цього досвіду до туризму, але важливим кроком є розгляд Міністерством сільського господарства США можливості призначення координатора з агротуризму, що свідчить про зростаюче визнання ролі агротуризму у підтримці сільської економіки та зміцненні зв'язків із споживачами.

Дослідження, проведені як у США, так і за кордоном, підтверджують зростання агротуризму і його позитивний вплив на місцеві громади, загальну туристичну індустрію та стійкість ферм. За даними Fortune Business Insights, світовий ринок агротуризму зріс до 69,24 мільярда доларів США у 2019 році і прогнозується досягти 117,37 мільярда доларів США до 2027 року з річним темпом зростання на 7,42%.

Малі ферми по всьому світу стикаються з операційними проблемами, що підкреслює важливість агротуризму. Недавно утворена Глобальна агротуристична мережа (GAN), яка об'єднує фермерів, науковців, експертів з туризму, офіційних осіб та інших зацікавлених сторін, швидко розширюється і налічує 445 членів із 77 країн. Метою GAN є обмін найкращими практиками, регуляторними рішеннями, досвідом у сфері агротуризму та науковими дослідженнями для підтримки майбутнього планування та стратегій підтримки фермерів у всьому світі.

Занепокоєння щодо нестабільних доходів та відсічення міст від сільського господарства є проблемами, що охоплюють не лише США, а й решту світу. Агротуризм виступає як міст між міськими та сільськими громадами, пропонуючи унікальний спосіб сприяти взаєморозумінню, оцінці та взаємній вигоді для майбутніх поколінь. У своєму статусі члена керівного

комітету GAN і представника у Північній Америці, Farmstay із гордістю підтримує цю ініціативу. Проживання на фермі - це лише один із аспектів агротуризму, але який найкращим чином дозволяє знайомитися з фермером і розпочинати день під крик півня.

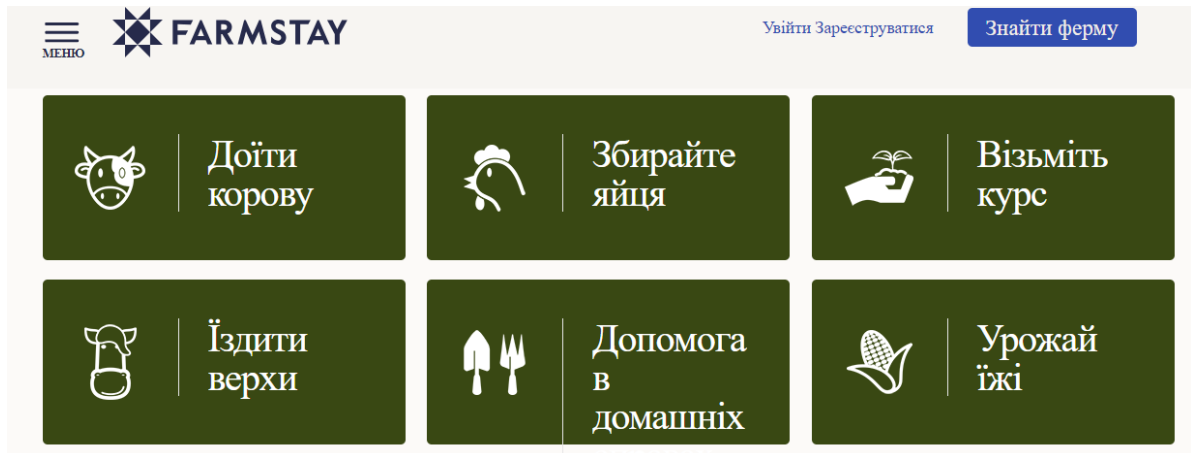

Рис. 2.4 - Американська платформа з агротуризму Farmstay

Рис.2.5 – Криті вагони на туристичних фермах, США

Криті вагони широко поширені на фермах і ранчо по всій території США, з найвідомішими серед них Conestoga Wagons. Ці вагони відомі своєю вигнутою підлогою і брезентовими дахами, що кріпляться дерев'яними обручами. Вони використовувались для транспортування вантажів і навіть людей у XVIII — на початку XIX століть, і служили як ночівля для пастухів.

Сьогодні вони повертаються до популярності в XXI столітті як форма історичного глемпінгу для сучасних авантюристів.

Хоча вагон Conestoga був занадто важким для поїздки на захід, легші прерійні шхуни, які використовувалися під час міграції до Каліфорнії та Орегону в XIX столітті, стали популярними серед піонерів. Сьогодні їх часто вибирають для глемпінгу завдяки їхній міцній конструкції та комфортному простору.

У світі туристичних тенденцій, що постійно змінюються, глемпінг у критих вагонах привертає увагу авантюристів, історичних ентузіастів та шукачів комфорту. Варто готуватись досліджувати цю унікальну колекцію вагонів, від оригінальних до сучасних реплік, доступних на 10 різних фермах і ранчо в США, вирушити у подорож у живу книгу історій, де минуле зустрічається з сьогоденням і створює незабутнє втілення власної історії туриста.

Сімейна ферма Forbes розташована вздовж геологічної петлі Шип-Крік, що прилягає до Національного лісу Ешлі в Манілі, штат Юта. Тут пагорби, розкішні поля і просторе небо створюють чудове тло для відпочинку. В залежності від сезону ви можете придбати свіжі садові продукти безпосередньо з ферми, які відмінно підходять для приготування смачної вечері з зеленим листям чи ароматними помідорами.

Рис.2.6 - Сімейна ферма Forbes, штат ЮТА, США

Blisswood Bed and Breakfast Ranch в Кет-Спрінг, Техас, розташоване на площі понад 350 акрів і поглиблює у спокійну красу техаської сільської місцевості. Заселяючись у Conestoga Wagon, у туристів є можливість відкривати різноманіття диких і домашніх тварин, насолоджуватися прогулянками по мальовничому озеру на каное або риболовлю, досліджувати мальовничі маршрути для піших прогулянок, велосипедних прогулянок та верхової їзди. Після заходу сонця можна насолоджуватись видом на безкрайне техаське небо з особистої гідромасажної ванни.

Рис. 2.7 – Ферма Blisswood Bed and Breakfast Ranch в Кет-Спрінг, Техас, США

Ранчо Сенді Веллі знаходиться в пустелі Мохаве, приблизно за годину їзди від Лас-Вегаса, серед дерев і долин Невади. Це атмосферне місце, де пропонуються справжні вестерн-пригоди. Сюди запрошують переночувати у фургоні, взяти участь у верховій їзді, гонках худоби та родео. На ранчо є загальний магазин, але через його віддаленість (21 миля від найближчої АЗС) доступ до нього може бути обмеженим. Також є можливість вибрати сніданок, обід або вечерю за додаткову плату.

Рис.2.8 - Ранчо Сенді Веллі, район Лас-Вегаса, США

Ферма Осоее Riverside розташована в привабливому містечку Бентон, штат Теннессі, на території 30 акрів просто біля мальовничої річки Окоі. Розташовані поруч з пасовищем, три криті вагони на фермі служать затишними місцями для відпочинку. Якщо запланована верхова їзда, екскурсія фермою чи відвідування найближчих водоспадів, відкриється цілий світ вражень прямо за дверима котеджу.

Рис. 2.9 - Ферма Осоее Riverside, штат Теннесі, США

У чарівному маленькому містечку Мелроуз, штат Флорида, розташований заповідник для тварин Рутервіль, який служить притулком для

різноманітних сільськогосподарських тварин і вас одночасно. Можна розпочати свій день, як завжди, з чашки кави на приватному ганку, насолоджуючись видами і звуками фермерського життя. Особливе задоволення можна відчутти, коли турист годує свиней, спілкується з коровами і дружить з козами. Усі зібрані кошти йдуть на догляд за тваринами.

Рис.2.10 - заповідник для тварин, Мелроуз, США

Серед вражаючих ландшафтів Лесових пагорбів можна знайти ферму Best Nest у Гленвуді, штат Айова. Два американські власноруч виготовлені фургони від PlainsCraft Wagons оточені пагорбами, озером і розкиданими лісами. Ферма також має мальовничі пішохідні стежки і великі сільськогосподарські угіддя, де наразі процвітають поля люцерни. Тут можна дружити з фермерськими тваринами, рибалити, плавати на каяках або насолоджуватися дикою природою, що створює особливу атмосферу ферми.

Рис. 2.11 - Ферма Best Nest у Гленвуді, штат Айова, США

Відкрити для себе чарівність природи можна в Barons Creekside, де швейцарська елегантність поєднується з дикою природою. Качки спокійно плавають уздовж струмка, доброзичливі коти вітають гостей, а олені, броненосці, білки, ракуни та сірі лисиці вільно блукають територією. Лише за кілька хвилин їзди від виноробень Хілл-Кантрі, є чудова нагода відвідати місцеві виноградники або насолодитися смаком місцевого вина просто з комфорту свого фургона.

Рис. 2.12 – ферма Barons Creekside, США [32]

Los Poblanos Historic Inn & Organic Farm, Лос-Ранчос-де-Альбукерке, Нью-Мексико

Ця історична ферма в славиться своїми лавандовими полями та продуктами власного виробництва. Можна зупинитись в південно-західному номері з каміном та зручностями, наповненими лавандою, і насолоджуватись стравами з місцевих продуктів у різних патіо та їдальнях. Гостям пропонують брати участь у роботах на фермі, таких як збирання лаванди та навчання компостування. Щосереди та щосуботи проводяться волонтерські дні, де учасники можуть дізнатися про різні фермерські обов'язки.

Рис.2.13 - Los Poblanos Historic Inn & Organic Farm, Лос-Ранчос-де-Альбукерке, Нью-Мексико [33]

Аграрний туризм, або агротуризм, у США та Канаді розвивається дуже активно. Він включає різноманітні види діяльності на фермах та сільськогосподарських підприємствах, що дозволяють туристам ознайомитися з сільським життям та аграрною культурою.

Найкращими практиками, які застосовуються в аграрному туризмі в цих країнах є:

1. Організація фермерських турів

Ферми пропонують екскурсії для туристів, де вони можуть побачити процес вирощування рослин та тваринництва. Учасникам демонструють сучасні технології та методи ведення сільського господарства.

2. Проживання на фермах

Багато ферм надають можливість проживання, що дозволяє гостям зануритися в сільське життя. Це може бути як звичайне проживання, так і більш розкішні варіанти, такі як глемпінг (гламурний кемпінг).

3. Участь у сільськогосподарських роботах

Туристам пропонують взяти участь у різних фермерських роботах, таких як збирання врожаю, догляд за тваринами або приготування домашніх продуктів.

4. Місцеві фермерські ринки та магазини

Ферми організують місцеві ринки та магазини, де туристи можуть купити свіжі продукти, вирощені на місці. Це також включає дегустацію місцевих продуктів, таких як сир, вино, мед та інші.

5. Освітні програми та майстер-класи

Ферми пропонують освітні програми та майстер-класи, де туристи можуть навчитися традиційним ремеслам, кулінарії, садівництву та іншим навичкам.

6. Організація фестивалів та подій

Ферми проводять різні фестивалі та події, такі як свята збору врожаю, музичні фестивалі, ярмарки, які залучають як місцевих жителів, так і туристів.

7. Екологічні та стійкі практики

Багато ферм впроваджують екологічні та стійкі практики, що підкреслюють важливість збереження навколишнього середовища та відповідального ведення сільського господарства.

8. Інтерактивні та мультимедійні тури

Деякі ферми використовують сучасні технології, такі як віртуальні тури та мультимедійні презентації, щоб зробити візити більш цікавими та освітніми.

Приклади вдалих проєктів:

- Fair Oaks Farms (Індіана, США): Відома своїми інтерактивними екскурсіями, майстер-класами та освітніми програмами.
- Niagara-on-the-Lake (Онтаріо, Канада): Регіон, відомий своїми виноградниками та винотуризмом, де туристи можуть взяти участь у дегустаціях та екскурсіях.

Аграрний туризм у США та Канаді пропонує широкий спектр активностей, що залучають туристів до сільського життя, сприяють розвитку місцевих громад і збереженню культурних традицій. Важливими аспектами є інновації, стійкість та інтерактивність, що роблять цей вид туризму привабливим та корисним.

2.3 Засади сталого розвитку у сільському зеленому та аграрному туризмі

Занепокоєння щодо стійкості в сільськогосподарських системах зосереджується на необхідності розробки технологій і практик, які не впливають негативно на екологічні ресурси, а також є доступними й ефективними для фермерів, сприяючи підвищенню продуктивності харчових продуктів. Незважаючи на значний прогрес у сільськогосподарському виробництві за останні півстоліття, продуктивність культур і тваринництва значною мірою залежить від збільшення використання добрив, зрошувальної води, сільськогосподарської техніки, пестицидів і землі. Було б надто оптимістично припускати, що ці взаємозв'язки залишатимуться лінійними в майбутньому.

Сьогодні країні потрібні нові підходи, які включають біологічні та екологічні процеси у виробництво харчових продуктів, зменшують використання невідновлюваних матеріалів, що шкодять навколишньому середовищу або здоров'ю фермерів та споживачів, та ефективно використовують знання й навички фермерів. Це дозволить замінити людський капітал на дорогі зовнішні ресурси та продуктивно застосовувати колективну здатність людей працювати разом для вирішення спільних проблем сільського господарства і природних ресурсів, таких як боротьба зі

шкідниками, управління вододілами, іригація, лісове господарство та кредитування.

Ці принципи сприяють створенню важливих капітальних активів для сільськогосподарських систем: природних, соціальних, фізичних та фінансових. Підвищення природного капіталу є основною метою, і вигоди можуть виникати з оптимального використання генотипів сільськогосподарських культур і тварин, а також з поліпшення екологічних умов, у яких вони вирощуються або утримуються.

Сільськогосподарська стійкість передбачає вдосконалення генотипів за допомогою сучасних біологічних підходів та покращення екологічного й агрономічного менеджменту. Управління агроекосистемами, зокрема енергетичними потоками, кругообігом поживних речовин, механізмами регулювання чисельності популяцій та стійкістю системи, може сприяти проектуванню сільського господарства на ландшафтному рівні. Стале сільське господарство може позитивно впливати на продуктивність харчових продуктів, зменшення використання пестицидів та вуглецевий баланс. Однак залишається важливим викликом розробка національної та міжнародної політики для підтримки більш стійких форм сільськогосподарського виробництва як у розвинених країнах, так і в тих, що розвиваються.

В умовах несприятливої кон'юнктури внутрішнього та зовнішнього ринків, а також стагнації виробництва, українське село опинилося у вкрай важкому становищі. Безробіття поширюється, соціальна інфраструктура занепадає, і менше третини підприємств побутового обслуговування залишаються дієвими. Внаслідок соціально-економічного занепаду села поглибилася демографічна криза. Досвід розвинених країн свідчить, що для подолання цих негативних тенденцій важливу роль можуть відіграти несільськогосподарські види діяльності. Зокрема, ті, що не потребують державних капіталовкладень, але можуть використовувати існуючі сільські території, приватний житловий фонд та матеріальні активи.

Окрім безпосередніх господарів, що надають послуги сільського зеленого туризму, робочі місця можуть отримати багато жителів села, які займаються вишивкою, килимарством, гончарством, ткацтвом, різьбленням, писанкарством, ковальством, овочівництвом, садівництвом, бджільництвом, тваринництвом, зокрема конярством. Значну організаційну та методичну підтримку селянам у цьому процесі можуть надати сільські, селищні, міські та районні ради, які несуть відповідальність за сталий розвиток підзвітних територій.

Інтерес до зеленого туризму постійно зростає як у розвинених країнах, так і в тих, що розвиваються. В Україні цей напрямок є відносно новим, але має значний потенціал. Про це свідчать тенденції розвитку зеленого туризму в Європі: якщо ще два-три десятиліття тому зелений туризм був майже невідомий, але сьогодні показники його розвитку демонструють стійке зростання. Особливо це помітно в Німеччині, Греції та Італії, де зелений туризм займає друге місце за значущістю після рекреаційного туризму [34-41] .

Засади сталого розвитку у сільському зеленому та аграрному туризмі охоплюють ряд ключових принципів, спрямованих на збалансоване поєднання економічних, соціальних і екологічних аспектів. Ось деякі з них:

1. Збереження природних і культурних ресурсів: зелений та аграрний туризм сприяють збереженню природного ландшафту, біорізноманіття та культурної спадщини через привернення уваги до цих цінностей у місцевих спільнотах.
2. Сприяння місцевому розвитку і соціальній справедливості: туризм може стимулювати економіку сільських громад, створюючи нові робочі місця та підтримуючи місцеві підприємства. Важливо, щоб ці переваги розподілялися справедливо серед всіх членів громади.
3. Мінімізація негативного впливу: зелений туризм має за мету зниження негативного впливу на навколишнє середовище, зокрема шляхом обмеження використання ресурсів, впровадження енергоекономних технологій та використання екологічно чистих матеріалів.

4. Підтримка культурних традицій і спадщини: зелений та аграрний туризм допомагають зберегти та просувати місцеві культурні традиції, що сприяє зміцненню ідентичності та самосвідомості місцевих спільнот.

5. Партнерство і участь спільнот: стале партнерство з місцевими громадами, участь місцевих жителів у процесах планування та управління туристичними ініціативами дозволяє забезпечити більш ефективні та сталість результати.

Ці принципи є основою для розвитку сільського зеленого та аграрного туризму, сприяючи сталому і збалансованому розвитку як самих туристичних напрямків, так і місцевих спільнот, які їх господарюють.

Висновки до розділу 2

Європейські країни мають багаторічний досвід в розвитку агротуризму, що базується на поєднанні традиційного сільського господарства з туристичними послугами. Це дозволяє залучати додаткові доходи до фермерських господарств і стимулює розвиток сільських територій. Успішні приклади таких країн, як Італія, Франція, Німеччина та Нідерланди, показують, що інтеграція туристичних послуг, таких як екскурсії, дегустації місцевих продуктів, проживання в сільських будинках і участь у фермерських роботах, є ефективним інструментом для підтримки місцевих економік. Крім того, велика увага приділяється якості обслуговування та маркетингу, що сприяє залученню туристів з різних куточків світу.

Аграрний туризм в Північній Америці, зокрема в США і Канаді, розвивається завдяки великому різноманіттю фермерських господарств та активній підтримці урядів і місцевих спільнот. У США особливою популярністю користуються фермерські ринки, фестивалі врожаю та інтерактивні програми для туристів, такі як "стань фермером на один день". Канадський агротуризм акцентує увагу на екологічних аспектах і взаємодії з природою, пропонуючи туристам такі послуги, як піші прогулянки,

спостереження за птахами та участь у сільськогосподарських заходах. Ці практики не тільки сприяють економічному зростанню регіонів, але й допомагають зберігати та популяризувати культурну спадщину і традиції місцевих громад.

Сталий розвиток є ключовим принципом у сучасному аграрному туризмі. Він передбачає гармонійне поєднання економічного зростання, збереження природних ресурсів та соціальної відповідальності. Європейські та північноамериканські практики демонструють важливість інтеграції екологічних технологій у фермерські господарства, раціонального використання земель та підтримки біорізноманіття. Крім того, важливим аспектом є освітня складова, яка допомагає туристам усвідомити значення збереження навколишнього середовища і стійкого ведення сільського господарства. Розвиток агротуризму на засадах сталого розвитку сприяє не тільки економічній стабільності фермерів, але й підвищує екологічну свідомість суспільства.

Ці висновки підкреслюють значущість міжнародного досвіду в розвитку агротуризму і можуть бути використані для вдосконалення практик в інших регіонах, сприяючи сталому розвитку сільських територій і підвищенню їх привабливості для туристів.

РОЗДІЛ 3

Створення нових туристичних продуктів сільського зеленого туризму в ФГ
«Пан Білан»

3.1 Розробка агротуру на ФГ «Пан Білан». План та характеристика туру

Фермерське господарство «Пан Білан» розташоване в мальовничій сільській місцевості, відоме своєю екофермою, яка спеціалізується на вирощуванні органічних овочів, фруктів та рослин і квітів. Господарство дотримується принципів сталого землеробства та пропонує унікальний досвід занурення у життя сільського господарства.

Враховуючи досліджену характеристику фермерського господарства «Пан Білан» у розділі 1.3, врахуємо всі види діяльності і складемо план одноденного туру, який занесемо в таблицю 3.1

Таблиця 3.1

План туру

Час	Вид діяльності
09.00-10.00	Трансфер з м. Одеса, Площа Привокзальна на ФГ «Пан Білан»
10.00-10.30	Зустріч та привітання: - зустріч гостей біля входу на ферму - коротке введення про історію ферми, її цілі та основні види діяльності
10.30-12.00	Екскурсія фермерським господарством: - відвідування овочевих та фруктових полів. - огляд теплиць і пояснення методів органічного вирощування. - демонстрація сучасних агротехнологій та зрошувальних систем.
12.00-12.30	Перерва на каву/чай Легка закуска з використанням продукції ферми (домашні

	пиріжки, фрукти, трав'яний чай).
12.30-14.30	Практичні заняття - участь у збиранні врожаю (сезонні овочі та фрукти). - майстер-клас з висадки рослин. - майстер-клас з флористики.
14.30-15.30	Обід на фермі Обід з традиційних страв, приготованих на вогнищі з продуктів ферми (борщ, свіжі салати, компот, вареники з вишнею).
15.30-16.30	Фотосесія на території ФГ «Пан Білан»
16.30-17.30	Майстер-клас з приготування варення - гості вчаться готувати варення з ягід чи фруктів, вирощених на фермерському господарстві.
17.30-20.00	Відпочинок та розваги - відпочинок на природі, ігри на свіжому повітрі.
20.00-20.30	Підсумки та завершення туру - прощання з гостями. - вручення сувенірів (міні-набір органічних продуктів ферми, сертифікати на знижки на продукцію).
20.30-21.30	Трансфер в м.Одеса

3.2. Розробка технологічної карти маршруту

Заплановано, що туристи їдуть з м. Одеса , Автостанція Привокзальна у напрямку фермерського господарства «Пан Білан».

Маршрут триває 38 хвилин протяжністю 29 км.

Схема маршруту у напрямку ФГ «Пан Білан» з м. Одеса зображена на рис.

3.1

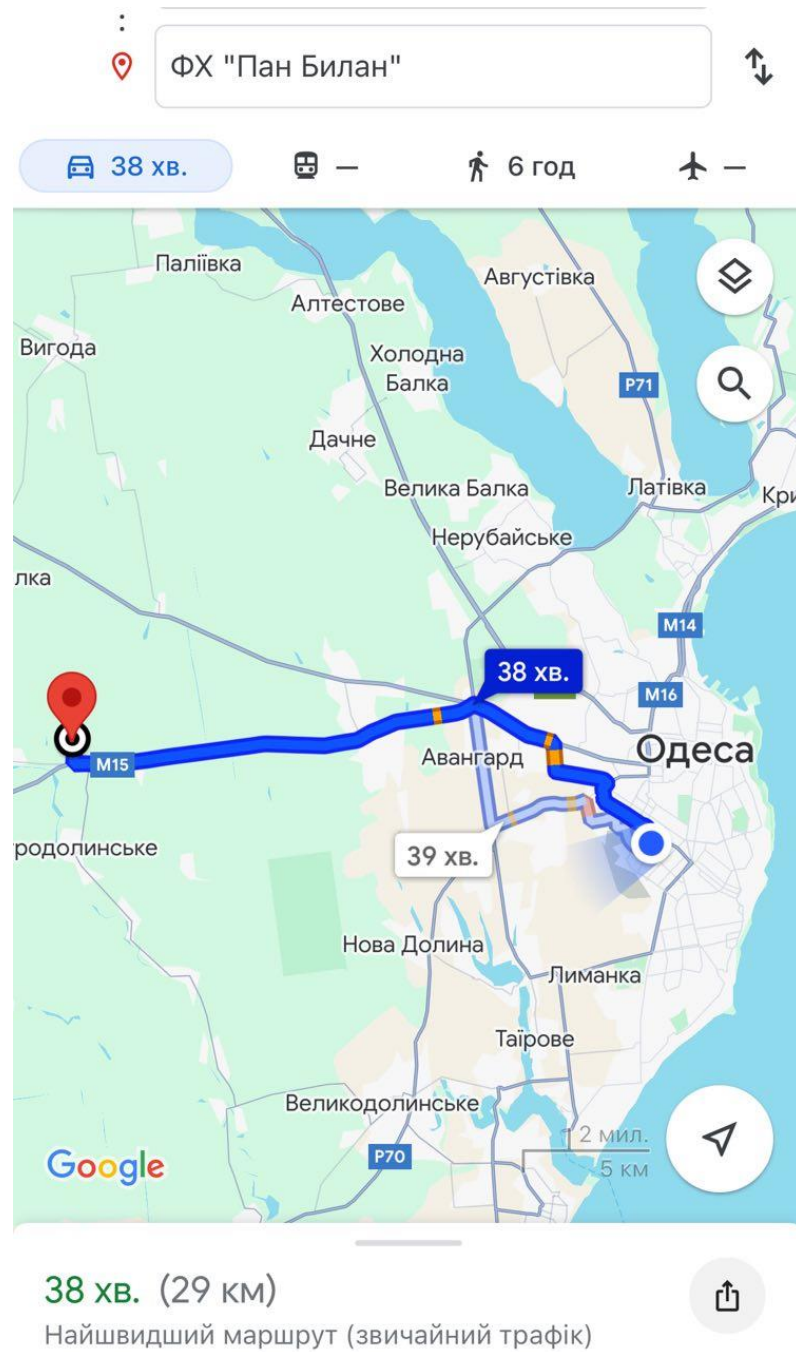

Рис. 3.1 – Схема маршруту у напрямку ФГ «Пан Білан» з м. Одеса

Схема зворотнього маршруту з ФГ «Пан Білан» наведена на рис. 3.2.

Маршрут триває 41 хв, займає протяжність 29 км.

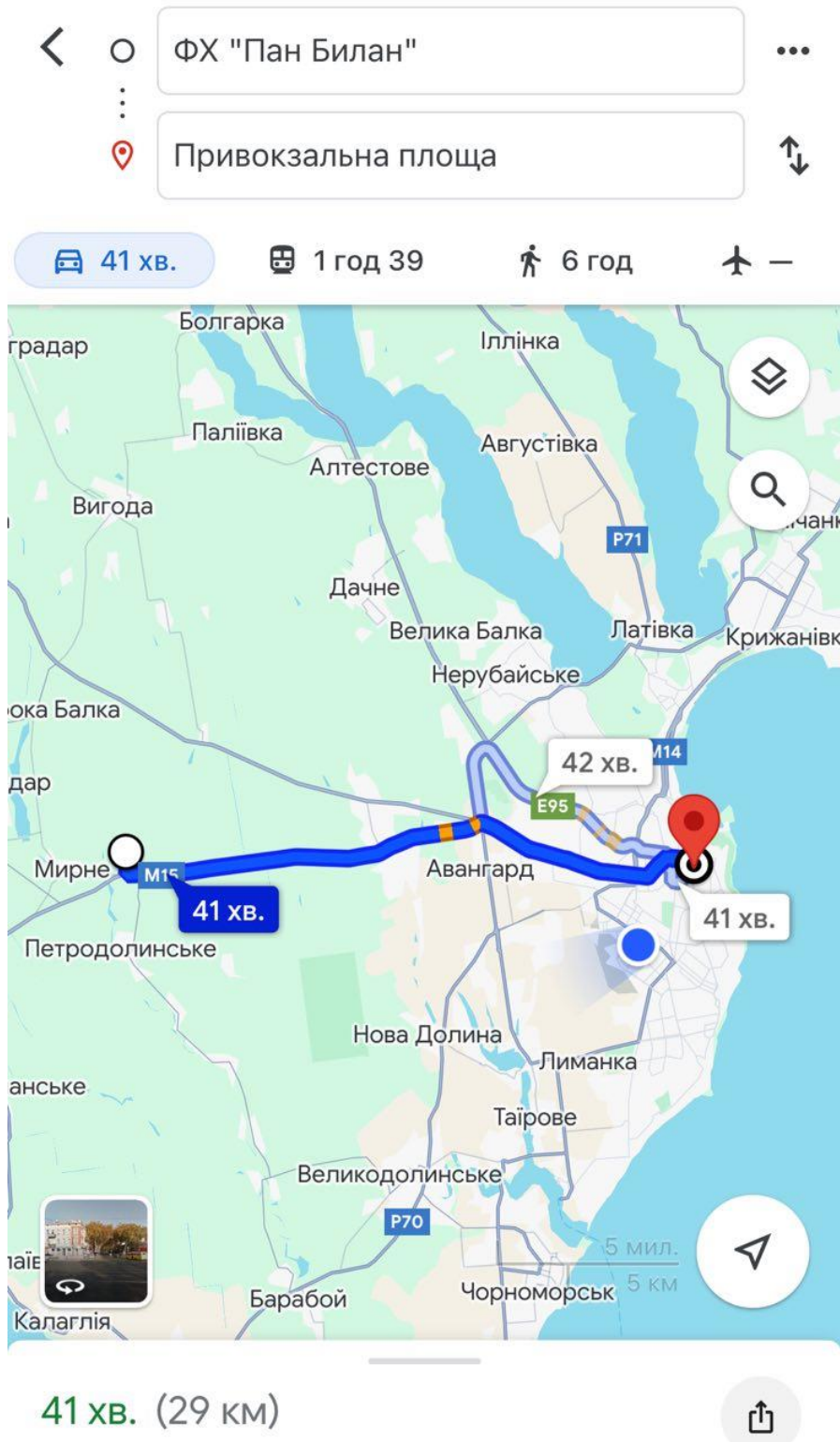

Рис. 3.2 – Схема маршруту з ФГ «Пан Білан до м. Одеса»

Такий одноденний агротур дозволить відвідувачам не лише насолодитися природою та навчитися новому, але й сприятиме підвищенню обізнаності про важливість екологічного сільського господарства.

Характеристика туру

1. Тривалість: 1 день (з 09:00 до 21:030).
2. Цільова аудиторія: родини, студенти аграрних спеціальностей, любителі природи та органічних продуктів, туристи, зацікавлені у сільському туризмі.
3. Кількість учасників: групи до 20 осіб.
4. Мета туру: ознайомлення з процесами органічного землеробства та тваринництва, популяризація екологічного та сталого способу життя, надання можливості для активного відпочинку та навчання.
5. Вартість: включає екскурсію, практичні заняття, майстер-класи, обід та сувеніри.

3.3 Розробка концепції екологічного семінару на ФГ «Пан Білан»

Екологічний семінар на фермерському господарстві «Пан Білан» спрямований на підвищення обізнаності про сталий розвиток, органічне землеробство та екологічну відповідальність. Учасники отримають можливість дізнатися про сучасні методи ведення сільського господарства, які не шкодять довкіллю, а також обговорити актуальні екологічні проблеми та шляхи їх вирішення.

Характеристика семінару

1. Тривалість: 1 година (з 16:00 до 18:00).
2. Цільова аудиторія: Студенти, фермери, екологи, активісти та всі, хто цікавиться сталим розвитком та екологічними питаннями.
3. Мета семінару: Підвищення обізнаності про екологічні практики в сільському господарстві, обмін досвідом та знаннями, популяризація сталого розвитку.
4. Кількість учасників: до 30 осіб.
5. Вартість: входить у загальну вартість агротуру або оплачується окремо для індивідуальних учасників.

Цей семінар надасть учасникам можливість дізнатися про важливі екологічні аспекти сільського господарства та отримати корисні знання для впровадження у власній практиці.

Семінар можна планувати на відкритому просторі біля теплиць.

План проведення екологічного семінару на фермерському господарстві «Пан Білан» наведено в таблиці 3.2

Таблиця 3.2

План проведення екологічного семінару на фермерському господарстві «Пан Білан» наведено

Таймінг	Вид активності
09.00	Прибуття
09.00-10.00	Вступна частина <ul style="list-style-type: none"> - Привітання учасників. - Коротка презентація про фермерське господарство «Пан Білан» та його екологічні ініціативи. - Ознайомлення з програмою семінару та основними темами.
10.00-11.30	Лекція: Основи сталого розвитку в сільському господарстві <ul style="list-style-type: none"> - Визначення сталого розвитку. - Принципи сталого землеробства та тваринництва. - Переваги органічного землеробства для навколишнього середовища.
11.30-12.30	Кава - брейк
12.30-14.00	Практичний блок: Екологічні практики на фермі «Пан Білан» <ul style="list-style-type: none"> - Демонстрація методів органічного вирощування рослин. - Огляд системи компостування та використання природних добрив.

	- Розповідь про збереження біорізноманіття та інтегровану боротьбу зі шкідниками.
14.00-15.00	Обід (кейтеринг)
15.00-16.30	Дискусія: актуальні екологічні проблеми та шляхи їх вирішення: - Обговорення проблем забруднення ґрунтів та водних ресурсів. - Вплив сільського господарства на зміну клімату. - Можливості та виклики впровадження екологічних практик у сільському господарстві.
16.30-17.00	Кава-брейк
17.00-18.00	Заключна частина - Підведення підсумків семінару. - Відповіді на питання учасників. - Вручення сертифікатів учасникам семінару. - Прощання та заключне слово.
18.00	Відїзд

3.4 Розробка програми літньої школи садівництва та рослинництва

Пропонуємо запровадити літню школу рослинництва та садівництва на фермерському господарстві «Пан Білан» для дітей і дорослих

Літня школа рослинництва та садівництва на фермерському господарстві «Пан Білан» – це освітньо-розважальна програма, спрямована на поглиблення знань учасників у сфері сільського господарства. Учасники зможуть навчитися основам вирощування рослин та догляду за садом, а також отримати практичні навички, які вони зможуть застосувати вдома.

Філософія і концепція літньої школи рослинництва та садівництва на фермерському господарстві «Пан Білан»:

Літня школа рослинництва та садівництва на фермерському господарстві «Пан Білан» базується на ідеї гармонійного співіснування

людини і природи. Філософія школи полягає в тому, щоб навчити учасників не тільки основам рослинництва та садівництва, але й поважному ставленню до землі та екосистеми. Ми прагнемо передати знання про екологічні методи ведення сільського господарства, які сприяють збереженню біорізноманіття та стійкому розвитку.

Концепція

1. Екологічна свідомість:

Програми спрямовані на виховання екологічної свідомості серед учасників. Ми акцентуємо увагу на важливості органічного землеробства, зменшенні використання хімічних засобів і збереженні природних ресурсів.

2. Практичні навички:

Учасники отримують можливість безпосередньо працювати на фермі, де вони навчаться основам вирощування рослин та догляду за садом. Практичні заняття включають підготовку ґрунту, посадку, полив, боротьбу зі шкідниками та збір врожаю.

3. Освітні програми:

Літня школа пропонує комплексні освітні програми, які включають лекції та семінари з агрономії, екології, біології рослин та управління фермерським господарством. Наші викладачі – досвідчені агрономи та садівники, які мають глибокі знання і практичний досвід.

4. Культурний обмін:

Середовище для обміну знаннями та досвідом між учасниками з різних регіонів та країн. Це сприяє розвитку взаєморозуміння і співпраці, що є важливим для глобального сталого розвитку.

5. Соціальна відповідальність:

Літня школа підтримує місцеві громади, залучаючи їх до спільних проектів і надаючи можливості для розвитку місцевої економіки. Ми віримо, що розвиток сільського господарства має йти пліч-о-пліч із соціальною відповідальністю.

6. Інновації та традиції:

Поєднання традиційних методів ведення господарства з сучасними технологіями, щоб досягти оптимальних результатів у виробництві сільськогосподарської продукції. Наші учасники дізнаються про новітні тенденції в аграрному секторі та отримують навички роботи з інноваційними інструментами.

7. Здоровий спосіб життя:

Програма школи включає не тільки аграрні заняття, але й заходи, спрямовані на збереження здоров'я учасників: йога, здорове харчування, майстер-класи з приготування органічних страв.

Мета і завдання

Мета: Створення платформи для навчання, обміну досвідом і впровадження екологічно чистих методів ведення сільського господарства, які сприяють стійкому розвитку та збереженню природних ресурсів.

Завдання:

Забезпечити учасників знаннями та практичними навичками в галузі рослинництва та садівництва.

- Підвищити екологічну свідомість і соціальну відповідальність серед учасників.

- Сприяти культурному обміну та розвитку місцевих громад.

- Інтегрувати інновації та традиційні методи ведення сільського господарства.

Запрошуємо вас долучитися до нашої літньої школи на фермерському господарстві «Пан Білан» та відчувати справжню гармонію з природою, набуваючи нових знань і досвіду.

План програми літньої школи наведено в таблиці 3.3

Таблиця 3.3

План програми літньої школи на тиждень

Таймінг	Активності
День 1: Вступний день	
09:00 - 10:00	Зустріч та привітання - Знайомство з учасниками та викладачами. - Ознайомлення з програмою тижня.
10:00 - 12:00	Вступна лекція: Основи рослинництва та садівництва - Визначення рослинництва та садівництва. - Види рослин та основи їх вирощування.
12:00 - 13:00	Обід
13:00 - 16:00	Практичне заняття: Підготовка ґрунту та висадка насіння - Підготовка грядок. - Висадка насіння овочів та квітів.
День 2: Догляд за рослинами	
09:00 - 10:00	Лекція: Види добрив та їх використання - Органічні та мінеральні добрива - Методи удобрення ґрунту
10:00 - 12:00	Практичне заняття: Удобрення та полив рослин - Демонстрація та практична робота з різними видами добрив. - Методи поливу рослин.
12:00 - 13:00	Обід
13:00 - 16:00	Майстер-клас: Захист рослин від шкідників та хвороб - Види шкідників та хвороб. - Природні методи боротьби зі шкідниками.
День 3: Основи садівництва	

09:00 - 10:00	Лекція: Вибір та посадка дерев і кущів - Різновиди фруктових дерев та кущів. - Техніка посадки та догляду.
10:00 - 12:00	Практичне заняття: Посадка фруктових дерев та кущів - Підготовка місця для посадки. - Практична робота з посадки.
12:00 - 13:00	Обід
13:00 - 16:00	– Обрізка та формування крони дерев - Основи обрізки дерев. - Формування крони для підвищення врожайності
День 4: Вирощування овочів	
09:00 - 10:00	Лекція: Вирощування овочевих культур - Вибір культур для посадки. - Особливості вирощування різних овочів.
10:00 - 12:00	Практичне заняття: Висадка розсади та догляд за овочами - Підготовка розсади до висадки. - Догляд за овочевими грядками.
12:00 - 13:00	Обід
**13:00 - 16:00 –	Урожай та зберігання овочів - Методи збирання врожаю. - Зберігання та консервація овочів.
День 5: Вирощування квітів	
09:00 - 10:00 –	Лекція: Основи декоративного садівництва - Види квітів та декоративних рослин. - Догляд за квітами.
10:00 - 12:00	Практичне заняття: Висадка та догляд за квітами - Підготовка квіткових грядок.

	- Висадка квітів.
12:00 - 13:00	Обід
13:00 - 16:00	Композиції з квітів та ландшафтний дизайн - Основи ландшафтного дизайну. - Створення квіткових композицій.
День 6: Завершальний день	
09:00 - 10:00 –	Лекція: Стале землеробство та екологічна відповідальність - Принципи сталого землеробства. - Екологічна відповідальність фермерів.
**10:00 - 12:00 –	Практичне заняття: Використання природних ресурсів на фермі - Раціональне використання води. - Компостування та переробка відходів.
12:00 - 13:00	Обід
13:00 - 16:00 –	Підведення підсумків та вручення сертифікатів - Обговорення результатів тижня. - Вручення сертифікатів учасникам. - Прощання.

Характеристика літньої школи

1. Тривалість: 1 тиждень (6 днів по 7 годин).
2. Цільова аудиторія: Діти (від 10 років) та дорослі, які цікавляться рослинництвом та садівництвом.
3. Мета програми: надання теоретичних знань та практичних навичок у сфері рослинництва та садівництва, підвищення екологічної обізнаності, популяризація сталого землеробства.
4. Кількість учасників: до 15 осіб.
5. Вартість: включає всі лекції, практичні заняття, матеріали та обіди.

Літня школа рослинництва та садівництва на фермерському господарстві «Пан Білан» пропонує унікальну можливість для навчання та активного відпочинку на природі.

3.5. Розрахунок вартості туристичних продуктів

I. Розрахунок вартості туру на ФГ «Пан Білан» з м. Одеса

Проведемо розрахунок на 1 особу:

Для оцінки вартості туру потрібно врахувати наступні витрати:

- Трансфери: Вартість трансферів залежить від вибраного транспорту (автобус, мікроавтобус, таксі).

Обираємо аренту автобусу до 30 осіб вартістю 12000,

Виходить вартість 400 грн за 1 особу туди і назад.

- Харчування: Вартість обіду та перерви на каву/чай – 580 грн з особи
- Майстер-класи та екскурсії: вартість проведення майстер-класів та організації екскурсій – 850 грн
- Розваги: вартість організації відпочинку та розваг – безкоштовно
- Фотосесії – 250 грн з особи

Підсумуємо всі витрати: $400+580+850+250=2080$ грн

Врахуємо 15 % процент туристичним компаніям

$2080:100*15=312$ грн

$2080+312=2392$ грн загальна вартість туру на 1 особу.

Після повного розрахунку вартості туру кінцева сума туру складає 2392 грн на одну особу з урахуванням харчування, трансферу, екскурсії та майстер-класів.

II Розрахунок вартості проведення екологічного семінару

Для розрахунку вартості участі у семінарі, потрібно врахувати всі витрати, пов'язані з організацією заходу, та поділити загальну вартість на кількість учасників.

Загальні витрати на організацію семінару:

2. Кава-брейки:

- Перша кавова перерва (11:30-12:30): 1,000 грн

- Друга кавова перерва (16:30-17:00): 1,000 грн

3. Обід (кейтеринг): 6000 грн

4. Винагорода спікерам та модераторам: 8,000 грн

5. Матеріали для учасників: 2,500 грн

6. Реклама та маркетинг: 5,000 грн

7. Технічне забезпечення: 3,000 грн

Загальна вартість: 26500 грн

Припустимо, що кількість учасників семінару складає 20 осіб.

Розрахунок вартості участі на одного учасника

Вартість участі = Загальна вартість / Кількість учасників

Вартість участі на одного учасника = 26500 грн / 20 осіб = 1325 грн

Цей розрахунок може бути адаптований під конкретні умови семінару, такі як кількість учасників, специфічні вимоги тощо.

III. Розрахунок вартості участі у літній школі садівництва та рослинництва на ФГ «Пан Білан»

Для розрахунку вартості участі у літній школі рослинництва та садівництва на фермерському господарстві «Пан Білан» необхідно врахувати кілька складових: викладачів, матеріали для практичних занять, харчування, організаційні витрати та інші ресурси.

Складові вартості:

1. Викладачі та тренери

2. Матеріали та інструменти

3. Харчування

4. Організаційні витрати

Розрахунок вартості

1. Викладачі та тренери

- Вартість години викладача: 500 грн
- Кількість годин лекцій та практичних занять: 6 днів * 6 годин = 36 годин
- Загальна вартість викладачів: 36 годин * 500 грн = 18 000 грн

2. Матеріали та інструменти

- Вартість матеріалів на одного учасника (насіння, добрива, інструменти, захисні засоби): 1000 грн
- Кількість учасників: 20
- Загальна вартість матеріалів: 20 * 1000 грн = 20 000 грн

3. Харчування

- Вартість одного обіду: 150 грн
- Кількість обідів: 6 днів * 20 учасників = 120 обідів
- Загальна вартість харчування: 120 обідів * 150 грн = 18 000 грн

4. Організаційні витрати

- Вартість організаційних витрат на одного учасника (рекламні матеріали, оренда приміщень, адміністративні витрати): 500 грн
- Загальна вартість організаційних витрат: 20 учасників * 500 грн = 10 000 грн
- Вартість проживання на одного учасника за день: 300 грн
- Кількість днів: 6
- Загальна вартість проживання: 20 учасників * 300 грн * 6 днів = 36 000 грн

Загальна вартість програми

1. Вартість викладачів: 18 000 грн
2. Вартість матеріалів: 20 000 грн
3. Вартість харчування: 18 000 грн
4. Організаційні витрати: 10 000 грн

Загальна вартість: $18\ 000 + 20\ 000 + 18\ 000 + 10\ 000 = 66\ 000$ грн

Вартість участі на одного учасника

- Загальна вартість: 66000 грн

- Кількість учасників: 20

- Вартість на одного учасника: $66\ 000\ \text{грн} / 20 = 3300$ грн

Отже, вартість участі у літній школі рослинництва та садівництва на фермерському господарстві «Пан Білан» на одного учасника становить 3300 грн.

3.6 Методи просування туристичних продуктів на фермерському господарстві "Пан Білан"

Просування туристичних продуктів на фермерському господарстві "Пан Білан" вимагає інтегрованого підходу, що поєднує традиційні та цифрові маркетингові стратегії. Ось кілька ефективних методів:

1. Цифровий маркетинг

- Вебсайт і SEO

- створення інформативного та зручного вебсайту з детальною інформацією про туристичні продукти, програми та послуги. Оптимізація вебсайту для пошукових систем (SEO) для підвищення видимості в інтернеті.

- соціальні мережі

- активне використання платформ соціальних мереж (Facebook, Instagram, Twitter) для публікації фотографій, відео, новин та відгуків відвідувачів. Проведення конкурсів, акцій та інтерактивних заходів для залучення аудиторії.

- контент-маркетинг

- публікація статей, блогів, відео та інших матеріалів, що розповідають про ферму, її унікальні особливості та туристичні можливості. Співпраця з блогерами та інфлюенсерами для поширення інформації.

- Email-маркетинг

- збір бази даних електронних адрес відвідувачів та потенційних клієнтів. Надсилання регулярних розсилок з новинами, спеціальними пропозиціями та інформацією про майбутні заходи.

2. Традиційний маркетинг

- брошури та флаєри

- розповсюдження рекламних брошур та флаєрів у туристичних центрах, готелях, ресторанах та інших місцях з великим потоком туристів.

- Реклама в ЗМІ

- розміщення реклами в місцевих газетах, журналах, на радіо та телебаченні для привернення уваги до фермерського господарства.

- участь у виставках і ярмарках

- участь у туристичних та аграрних виставках, ярмарках, фестивалях для презентації туристичних продуктів і залучення нових клієнтів.

3. Партнерства та співпраця

- співпраця з турагентствами

- укладання договорів з місцевими та міжнародними турагентствами для включення фермерського господарства в їхні туристичні маршрути та пропозиції.

- спільні заходи з іншими фермерськими господарствами

- організація спільних заходів, фестивалів, екскурсій з іншими фермерськими господарствами та місцевими підприємцями.

- програми лояльності та знижок

- впровадження програм лояльності для постійних клієнтів, надання знижок та спеціальних пропозицій для групових відвідувань та сімей.

4. Інноваційні методи

- віртуальні тури

- створення віртуальних турів по фермі з використанням 360-градусних відео та віртуальної реальності (VR) для залучення віддалених відвідувачів.

- мобільні додатки

- розробка мобільного додатку з інформацією про ферму, туристичні продукти, бронювання екскурсій та проживання, інтерактивні карти та гід.
- онлайн-бронювання
- запровадження системи онлайн-бронювання для зручності клієнтів та автоматизації процесу реєстрації.

Просування туристичних продуктів на фермерському господарстві "Пан Білан" вимагає всебічного підходу, що включає цифровий та традиційний маркетинг, партнерства та інноваційні методи. Використання цих стратегій допоможе залучити більше туристів, підвищити впізнаваність ферми та зміцнити її позиції на ринку туристичних послуг.

Висновок до розділу 3

У рамках цього розділу було розглянуто ініціативи, спрямовані на створення та підтримку туристичних продуктів, які відповідають сучасним трендам в сільському зеленому туризмі. Розглянуті питання включають розробку агротуру з детальним плануванням маршрутів та унікальними характеристиками, що дозволяють гостям отримати цікавий і незабутній досвід на фермі.

Також була розглянута розробка технологічної карти маршруту, що спрощує організацію та надає чітке розуміння логістики туру. Концепція екологічного семінару підкреслює важливість освіти та свідомого споживання серед гостей, що сприяє підвищенню екологічної свідомості.

Розрахунок вартості туристичних продуктів включає в себе ретельне урахування всіх витрат та визначення конкурентоспроможних цін, що є ключовим елементом для приваблення цільової аудиторії.

Нарешті, методи просування туристичних продуктів на фермерському господарстві "Пан Білан" включають в себе використання цифрових інструментів, соціальних мереж, партнерських програм та участь у

туристичних виставках і заходах для максимального охоплення потенційних клієнтів.

Загалом, розділ надає інтегрований підхід до розвитку туризму на фермерському господарстві, акцентуючи увагу на якості, унікальності продукту та залученні ефективних методів маркетингу для досягнення успіху в цьому напрямку.

Розділ відображає комплексний підхід до створення та просування агротуристичних продуктів на прикладі ФГ «Пан Білан». Розроблені туристичні продукти є збалансованими та орієнтованими на вимоги ринку, що сприяє їхньому успішному впровадженню.

ВИСНОВКИ

1. Визначено основні аспекти аграрного туризму, його важливість для розвитку сільських територій та сприяння місцевому економічному зростанню.
2. В контексті питання «Розширення потенціалу фермерських господарств як суб'єктів туристичної діяльності в Україні» проаналізовано потенціал фермерських господарств як туристичних об'єктів в Україні та визначено можливості для їх розвитку.
3. Розглянуто особливості ФГ «Пан Білан» як прикладу успішної агротуристичної локації, що привертає увагу туристів.
4. У 1-му розділі підкреслюється важливість фермерських господарств як ключових елементів розвитку аграрного туризму в Україні. ФГ «Пан Білан» виявляється як значущий показник успішного інтегрування сільськогосподарської та туристичної діяльності.
5. Проведено дослідження досвіду європейських країн в наданні туристичних послуг на агрофермах
6. Вивчено та проаналізовано кращі практики європейських країн у сфері аграрного туризму.
7. Висвітлено підходи та ініціативи, що сприяли успіху в аграрному туризмі у США та Канаді.
8. Розглянуто важливі аспекти сталого розвитку, які повинні бути враховані при організації аграрного туризму.
9. Розділ II дозволяє зрозуміти, як міжнародний досвід може бути адаптований для українських умов у розвитку аграрного туризму. Впровадження принципів сталого розвитку є критичним аспектом для успішної інтеграції сільськогосподарських підприємств у галузь туризму.
10. У 3-му розділі описано ідеї та плани щодо створення та реалізації агротуру на ФГ «Пан Білан».

11. Представлена технологічна карта маршруту для ефективної організації туристичних послуг.
12. Розроблено концепцію та програму екологічного семінару на ФГ «Пан Білан». Опрацьовано концепцію семінару з екологічних питань, яка спрямована на підвищення екологічної свідомості серед відвідувачів.
13. Розроблено концепцію та програму літньої школи садівництва та рослинництва
14. Проведено розрахунок вартості туристичних продуктів для забезпечення конкурентоспроможності.
15. Після повного розрахунку вартості тура кінцева сума туру складає 2392 грн на одну особу з урахуванням харчування, трансферу, екскурсії та майстер-класів.
16. Вартість участі у літній школі рослинництва та садівництва на фермерському господарстві «Пан Білан» на одного учасника становить 3300 грн.
17. В результаті дослідження було виявлено, що фермерські господарства, такі як ФГ «Пан Білан», мають значний потенціал як туристичний об'єкт, що сприятиме розвитку сільських територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про сільський аграрний туризм: Проект Закону України.
2. Маєвський Я. Агротуризм: порадник для сільського господаря. Львів, 2005. 80 с.
3. Гетьман В.І. Екотуризм чи екологічний туризм: теорія і реальність // Рідна природа. 2002. №3. С.24-29.
4. Молнар О.С. Передумови та стан розвитку сільського зеленого туризму на Закарпатті // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. 2010. Вип.31. С.120-124.
5. Бабікова К.О. Методичні рекомендації з управління агротуристичною діяльністю. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. 72 с.
6. Шимечко Г.І. Агротуристичні продукти: суть і класифікація // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка університету та менеджмент». 2008. Вип.12/1(33). С.44-49.
7. Бабікова К.О. Особливості екологічної категоризації в агротуризмі // IV-й Всеукраїнський з'їзд екологів з міжнародною участю (м. Вінниця, 25-26 вересня 2013 р.). Вінниця: ВНТУ, 2013. С.279-281.
8. Липчук Н.В. Особливості та стратегії агротуристичного продукту // Вісник Львівського державного аграрного університету. Економіка АПК. 2006. №13. С.528-531.
9. Сутність поняття, умови та перспективи агротуристичної діяльності. Електронний ресурс] - Режим доступу: https://tourlib.net/statti_ukr/filjuk.htm.
10. Розширення можливостей фермерських господарств як суб'єктів надання туристичних послуг України. Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-11/fermerski-gospodarstva.pdf>
11. Фермерське господарство «Пан Білан» нарощує виробництво завдяки креативності працівників. Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://agrotimes.ua/article/shhob-lancyuzhok-ne-pereryvavsya/>
12. ФГ «Пан Білан». Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://bilan.com.ua/>

13. ФГ «Пан Білан»: агротуризм у тандемі з вирощуванням зелені, квітів і ягід. Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.jagodnik.info/fg-pan-bilan-agroturyzm-u-tandemi-z-vyroshhuvannyam-zeleni-kvitiv-i-yagid/>
14. Європейський досвід розвитку зеленого туризму . Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://konfgeolutsk.wordpress.com/2021/04/07/%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D0%B7%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BE/>
15. Матвійчук Л.Ю., Вісин О.О., Карпюк І.В. GREENWAYS як ресурс для місцевого туристичного розвитку. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі [колективна монографія] / за ред. проф. Матвійчук Л.Ю. Видання п'яте. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2019. 320 с.
16. База статистичної інформації Statista. Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/1221034/ecotourismmarket-size-global/>
17. Інформаційно-дослідницький цент при Верховній раді України. Електронний ресурс] - Режим доступу: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XH7C.pdf
18. Офіційний сайт Світового Банку. Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS?end=2000&start=1991&view=chart>
19. Офіційний сайт ОЕСР. Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.oecd.org/cfe/tourism/2755218.pdf>
20. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму. Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://tourlib.net>
21. Г.Л. Георгієв, Р.Х. Мадгерова. Передумови розвитку малого та середнього бізнесу у сфері зеленого туризму в контексті сталості. №

2010. Вип. 3. С. 136–154. Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eco00_2010_3_18
22. Король М.М., Атаманчук В.В. Аналіз європейського досвіду організації зеленого туризму. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. № 6. Ч. 2. С. 30-33.
23. Офіційний сайт Eurostat. Електронний ресурс] - Режим доступу: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tour_occ_nin2/default/table?lang=en
24. Ганін В.В. Зелений туризм у Криму як елемент громадської дипломатії. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2011. № 163. Ч. 1. С. 247-251
25. Rural Development and Rural Tourism: The Impact of Infrastructure Investments. Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.intechopen.com/chapters/75227>
26. World travel and tourism council. Economic Impact Reports. Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://wttc.org/Research/EconomicImpact>
27. Аналіз європейського досвіду організації зеленого туризму. Електронний ресурс] - Режим доступу: <chrome-extension://efaidnbnmnibpcjpcglclefindmkaj/http://www.economy.nayka.com.ua/pdf>
28. Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>
29. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://tourlib.net>
30. Зелений туризм з релігієзнавчими родзинками [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://gazeta.zn.ua>
31. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://tourlib.net>

32. 10 незабутніх фермерських будинків у критих вагонах. Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://farmstayus.com/10-unforgettable-covered-wagon-farm-stays/>
33. 10 ферм, де можна працювати та залишатися. Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.travelchannel.com/interests/food-and-drink/photos/farms-where-you-can-work-and-stay>
34. Липчук В. В., Липчук Н. В. Агротуризм: організаційно-економічні засади розвитку. Львів : СПОЛОМ, 2008. 160 с.
35. Рутинський М. Й., Зінько. Ю. В. Сільський туризм. К.: Знання, 2008. 271 с.
36. Кравченко Н. Роль сільського туризму в розвитку регіонів Полісся. Ніжин. 2007. 250 с.
37. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
38. Мельниченко С. В. Єременко А. Ю. Соціально-економічне значення та проблеми розвитку сільського зеленого туризму в Україні. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/melnychenko.htm.
39. Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. Сільський зелений туризм: організація надання гостинності. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. 148 с.
40. Вовк В. Проблеми, досягнення перспективи зеленого туризму. Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://koruna.ua/articles/zelenyj-turizm-v-karpatah-v-2017-m-osobennosti-ipreimushhestva/>
41. Зелений туризм в Карпатах в 2017-м: особливості і переваги туризму. Електронний ресурс] - Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm

ДОДАТКИ

НАУКОВА ПРАЦЯ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Трофімова Дар'я, Ганацін Артем

*Науковий керівник: Лебедєва Віра, д.е.н., професор
Одеський національний технологічний університет*

СТВОРЕННЯ НОВИХ ТУРИСТИЧНИХ ПРОДУКТІВ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ФГ "ПАН БІЛАН" НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Сільський зелений туризм на засадах сталого розвитку може бути визначений так:

Сільський зелений туризм - це форма туризму, що включає відвідування сільських районів з метою насолодження природою, пізнання місцевого сільського життя та культури.

Туризм у сільській місцевості -це вид туризму, що спрямований на відвідування сільських територій для ознайомлення з місцевими традиціями, культурою, екологічною різноманітністю та сільським господарством [1].

Екоруралізм - це поняття поєднує в собі елементи екологічного туризму та сільського туризму, покликане залучити туристів до сільських районів з метою насолоди природою та взаємодії з місцевими спільнотами.

Агротуризм - це форма туризму, яка передбачає проживання у сільських господарствах, залучення до робіт на фермах, участь у сільськогосподарських роботах та ознайомлення з сільським способом життя.

Туризм у сільських регіонах на засадах сталого розвитку - це вид туризму, який спрямований на забезпечення економічного піднесення сільських територій шляхом розвитку туристичної інфраструктури та збереження природних та культурних ресурсів через екологічно чисті практики та взаємодію з місцевими спільнотами [2].

Створення нових туристичних продуктів сільського зеленого туризму в ФГ "Пан Білан" на засадах сталого розвитку може бути цікавим та перспективним завданням. Ось кілька ідей, які можна врахувати при розробці таких продуктів:

Екологічне проживання (можливість облаштування екологічних готелів або гостьових будинків, використовуючи відновлювані джерела енергії, власні водні джерела та інші екологічні технології).

Еко-екскурсії та активний відпочинок (організація еко-екскурсії до навколишніх природних заповідників, лісів та річок, де туристи можуть насолоджуватися активним відпочинком, таким як піший туризм, велосипедні прогулянки та водні види спорту).

Вирощування органічної їжі та кулінарні майстер-класи (можливість вирощування органічних овочів, фруктів та трав на власних полях та садах. Організуйте кулінарні майстер-класи, де туристи можуть вчитися готувати страви з місцевих, екологічно чистих продуктів).

Взаємодія з місцевими жителями та культурна програма (залучення місцевих жителів до програми, запровадивши їм можливість представити своє мистецтво, ремесла та традиції. Організуйте виставки, майстер-класи та виступи, щоб туристи могли ознайомитися з місцевою культурою).

Охорона природи та екологічна освіта (проводити програми з охорони природи та екологічної освіти, включаючи екскурсії до природних об'єктів, лекції та практичні заняття зі сортування сміття та енергоефективності).

Ці ідеї можуть допомогти розширити асортимент туристичних продуктів в ФГ "Пан Білан", привернути нових туристів та сприяти сталому розвитку регіону.

Організація та просування туристичних послуг для ФГ "Пан Білан" може включати такі кроки:

Розробка туристичних пакетів (спільно з місцевими жителями та іншими зацікавленими сторонами розробити різноманітні туристичні пакети, які включають проживання, екскурсії, активний відпочинок, культурні заходи та інші види розваг).

Створення веб-сайту та присутність у соціальних медіа (розробити професійний веб-сайт, на якому будуть представлені всі послуги та програми, які пропонуються. Завести активний облік у соціальних мережах для спілкування з потенційними клієнтами та розміщення актуальної інформації про події та спеціальні пропозиції).

Співпраця з туроператорами та агентствами (укласти партнерські угоди з туроператорами та туристичними агентствами для продажу туристичних пакетів та просування ФГ "Пан Білан" серед їх клієнтів).

Організація рекламних кампаній (проводити рекламні кампанії в онлайн та офлайн медіа, в тому числі в інтернеті, газетах, журналах, на радіо та телебаченні. Використовувати цільову рекламу для привертання уваги потенційних клієнтів).

Участь у туристичних виставках та ярмарках (брати участь у різних туристичних виставках та ярмарках для презентації своїх послуг, побудови партнерських зв'язків та залучення нових клієнтів).

Забезпечення якісного обслуговування та підтримки клієнтів (забезпечити високий рівень обслуговування для всіх туристів, включаючи зручне бронювання, комфортне проживання, професійні екскурсії та інші послуги. Надавати підтримку клієнтам під час їх перебування та після нього, щоб забезпечити задоволеність та повторні візити).

Ці стратегії допоможуть ефективно організувати та просунути туристичні послуги для ФГ "Пан Білан", привернути увагу туристів та забезпечити їм якісний та незабутній відпочинок.

Пріоритетні напрями забезпечення сталого розвитку сільського зеленого туризму можуть включати:

1. Розробка та впровадження стратегій збереження природи та біорізноманіття в сільських районах, що включає створення заповідників, національних парків та інших природоохоронних об'єктів.

2. Розробка та впровадження планів сталого управління туристичними ресурсами, що включає раціональне використання земельних та водних ресурсів, обмеження туристичних потоків та збереження культурної спадщини.

3. Підтримка розвитку туристичної інфраструктури та послуг у сільських районах, включаючи готелі, гостьові будинки, ресторани, туристичні маршрути, екскурсії та інші види розваг.

4. Заохочення використання екологічно чистих технологій у туристичній індустрії, включаючи використання відновлюваних джерел енергії, енергоефективність та зменшення викидів в атмосферу.

5. Підтримка місцевого підприємництва та розвитку місцевих громад шляхом створення нових робочих місць у сфері туризму, розвитку місцевих підприємств та підтримки традиційних ремесел та промисловостей.

6. Забезпечення екологічної освіти та усвідомлення серед туристів, місцевих жителів та туристичних підприємств, щоб підвищити рівень свідомості про екологічні питання та збереження природи.

Бібліографічний список

1. Бруч В., Галущ Н. Сталій розвиток туристичної індустрії: екологічний та статистичний аспекти. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 4. С. 23–30.
2. Стратегія сталого розвитку в туризмі та готельно-ресторанному бізнесі: можливості і проблеми запровадження в Україні : кол. монографія [Електронний ресурс] / за ред. д-ра іст. наук, проф. Чепурди Г. М.; Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2021. 189 с.
3. Гапоненко Г., Свтушенко О., Шамара І. Пріоритетні напрями забезпечення сталого розвитку туризму України в умовах пандемії. *Бізнес Інформ*. 2021. № 5. С. 227–235.

Презентація результатів наукових досліджень до КРБ

Одеський національний технологічний університет
Кафедра туристичного бізнесу та рекреації

Кваліфікаційна робота бакалавра на тему:
«Створення нових туристичних продуктів сільського зеленого туризму в ФГ «Пан Білан» на засадах сталого розвитку»

Виконавець роботи: Трофімова Д.
Керівник роботи: проф. каф. ТБ та Р, д.е.н.,
професор Лебедева В.В.

Одеса ОНТУ 2024

Агротуризм - це форма туризму, що орієнтована на відпочинок у сільських районах і використання сільського (фермерського) господарства для рекреації, освіти та активного залучення гостей до традиційного сільського господарювання.

Агротуризм є варіантом сільського туризму, організованого на території сільських районів з використанням існуючих особистих селянських господарств, і може існувати у двох формах:

активна: полювання, риболовля, збір лікарських рослин, грибів та ягід, участь у сільськогосподарських роботах (насадження сільськогосподарських культур, їх обробка, збір врожаю, догляд за тваринами, участь у годівлі та пасовиську тощо);

пасивна: ознайомлення з побутом, культурою та звичаями як регіону, так і сільської родини, в якій проживає турист, спостереження за роботою селян і ремісників, смакування страв традиційної (регіональної) кухні тощо.

Основні переваги сільського, агро- і екотуризму

Сільський	Агротуризм	Екотуризм
- сільський спосіб життя - природне середовище - місцева культура - традиційна архітектура	- сільськогосподарські заняття - споживання екологічно чистих продуктів харчування - участь у сільськогосподарських роботах - догляд за тваринами	- цінності природного середовища - етнографічні об'єкти - «зелені школи» - активні туристичні заняття без шкоди для довкілля

Основні умови для розвитку агротуризму в Україні:

- наявність мережі для розміщення туристів та надання ночівлі;
- можливість забезпечення харчування (високоякісна продукція рослинництва й тваринництва, вирощена місцевими селянськими господарствами, наявність продуктових магазинів, кафе, барів, ресторанів у селі і т.д.);
- розвинена система послуг (поштові, банківські, бібліотечні, пункти прокату та інші);
- інформаційна система (наявність інформаційних ресурсів для туристів щодо різноманітних маршрутів, культурних подій та інших активностей, що відбуваються в регіоні) та інше

Перспективи від агротуристичної діяльності на державному, регіональному та місцевому рівнях:

- можливість отримання додаткових джерел доходів через надання послуг з тимчасового розміщення, харчування, екскурсій та інших, частину з яких можна використати на ремонт або будівництво нових об'єктів агротуристичної інфраструктури;
- створення нових робочих місць;
- розширення сфери зайнятості сільського населення;
- модернізація місцевої інфраструктури, включаючи водопостачання, каналізацію, дороги, громадський транспорт тощо;
- розвиток виробництва народних промислів, таких як рукоділля, гончарство, ковальство, лозоплетіння тощо;
- покращення естетичного вигляду будинків, присадибних ділянок, вулиць та інших громадських місць;
- збереження й відновлення місцевих і регіональних традицій

Засноване на Одещині у 1998 році Віталієм Біланом, починалося зі 50 соток землі, а на сьогоднішній день господарство розтягнулося на понад 100 гектарів і виробляє близько 300 тонн продукції щорічно. В штаті компанії є 20 постійних співробітників, а також сезонні працівники з весни до осені.

"Пан Білан" постачає розсаду для великих аграрних підприємств України і вирощує зелень, яку постачає до мереж магазинів, таких як "Ашан" і "Фосзі Груп". Крім цього, компанія планує активно розширювати вирощування мікроогріву, істівних квітів, лікарських та пряних трав.

За практично 20 років роботи фермери успішно організували декілька виробництв на площі 80 гектарів: вирощування розсади у тепличному комплексі на замовлення, овочів та ягід на відкритому та закритому ґрунті, квітів та інших декоративних рослин у горщиках для озеленення, а також активно розвивають органічне землеробство.

Пан Білан

Основна продукція, що виробляється:

- овочеві коренеплоди
- зелені культури
- розсаду
- пряні трави
- плодіві
- ефіроолійні культури
- цукрозамінники
- Зелені культури: салат кочаний айсберг, салат ромен, салат фриззе, салат додло роса, салат додло біонда, салат дуболистий червоний, салат дуболистий зелений, салат фріліс, салат батавія, укроп, петрушка, черешковий селерій (Веіо), листовий селерій, лук на перо.
- Овочі та коренеплоди: томати сорту "Солероссо" (Isida-2012), салатний лук "Кенді" (Isida-2012), червоний салатний лук "Марс" (Isida-2012), кореневий селерій (Веіо).
- Пряні трави: червоний базилік, зелений базилік, орегано, тмин, зіра, фенхель.

Фермерського господарства "Пан Білан" гарантовано відповідає високим стандартам, що прийняті в Європі, Органічний сертифікат є документом, що свідчить про відповідність фермерського господарства стандартам органічного вирощування і виробництва харчових продуктів.

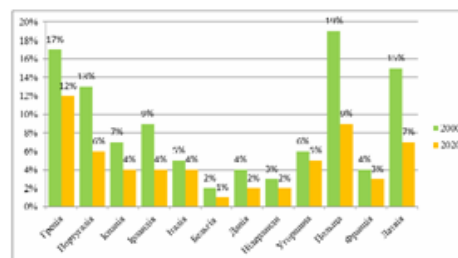
Теплиця з вирощування суніці на ФГ «Пан Білан»

Розвиток зеленого туризму в Європі сприяє розвитку зелених регіонів у таких країнах, як Польща, Фінляндія, Швейцарія, Швеція та інші. Кожна з цих європейських країн має свої особливості в організації зеленого туризму. Наприклад, в Італії основна увага для гостей приділяється славним історичним традиціям країни, а також курортному, дегустаційному та гастрономічному туризму.

Зелений туризм в Італії є ключовою формою підприємницької зайнятості серед місцевого населення. Австрія акцентує увагу на зборі трав, виготовленні молочних продуктів, активному гірському та еко відпочинку як основних аспектах зеленого туризму.

В Румунії особливий акцент зеленого туризму зростає в Південних Карпатах. Національна асоціація сільського, екологічного і культурного туризму представляє інтереси власників агроосель. Польське законодавство чітко визначає основні поняття та принципи ведення сільського зеленого туризму від інших туристичних послуг, що надаються в місцевості, але класифіковані як підприємницькість.

Частка робочих місць у сільськогосподарському секторі в країнах ЄС, 2000 - 2020 рр., %

Франція та Швейцарія вважаються піонерами у впровадженні зеленого туризму як складової міжнародного туризму. Уже в XVIII столітті в Альпах з'явилися перші гостьові будиночки-шале, призначені для обслуговування експедицій британських туристів-природолюбів. Не менш цікавим є те, що Франція довгий час вважалася лідером у попиті та пропозиції сільського туризму.

Нині в країнах Західної і Середньої Європи спостерігається значна конкуренція в галузі зеленого туризму, де деякі країни зуміли вибороти лідерство, тоді як інші тримаються на своїх позиціях.

Динаміка попиту на зелений туризм у країнах ЄС Джерело: розроблено автором на основі.

З рисунку 3 видно, що лідерство у популярності сільського туризму перейшло від Франції до Нідерландів, де відвідуваність сільських туристів становить 39%, у Данії - 35%, Німеччині - 34%, Великобританії, Франції та Португалії - 29%, Іспанії та Ірландії - 27%.

Криті вагони на туристичних фермах, США

Ферма Blisswood Bed and Breakfast Ranch в Кер-Спринг, Техас, США

Сімейна ферма Forbes, штат ЮТА, США

Ранчо Сенді Веллі, район Лас-Вегаса, США

Заповідник для тварин, Метроуз, США

Ферма Осеее Riverside, штат Теннесі, США

Ферма Best Nest у Гленвуді, штат Айова, США

ферма Barons Creekside, США

Los Poblanos Historic Inn & Organic Farm, Лос-Ранчос-де-Альбукерке, Нью-Мексико

Аграрний туризм, або **агротуризм**, у США та Канаді розвивається дуже активно.

Найкращими практиками, які застосовуються в аграрному туризмі в цих країнах:

1. Організація фермерських турів
Ферми пропонують екскурсії для туристів, де вони можуть побачити процес вирощування рослин та тваринництва.
2. Проживання на фермах
Багато ферм надають можливість проживання, що дозволяє гостям зануритися в сільське життя.
3. Участь у сільськогосподарських роботах
Туристам пропонують взяти участь у різних фермерських роботах, таких як збирання врожаю, догляд за тваринами або приготування домашніх продуктів.
4. Місцеві фермерські ринки та магазини
Ферми організують місцеві ринки та магазини, де туристи можуть купити свіжі продукти, вирощені на місці.
5. Освітні програми та майстер-класи
Ферми пропонують освітні програми та майстер-класи, де туристи можуть навчитися традиційним ремеслам, кулінарії, садівництву та іншим навичкам.
6. Інтерактивні та мультимедійні тури
Деякі ферми використовують сучасні технології, такі як віртуальні тури та мультимедійні презентації, щоб зробити візити більш цікавими та освітніми.

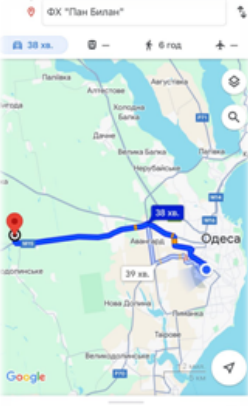
Засади сталого розвитку у сільському зеленому та аграрному туризмі

1. Збереження природних і культурних ресурсів: зелений та аграрний туризм сприяють збереженню природного ландшафту, біорізноманіття та культурної спадщини через привертання уваги до цих цінностей у місцевих спільнотах.
  2. Сприяння місцевому розвитку і соціальній справедливості: туризм може стимулювати економіку сільських громад, створюючи нові робочі місця та підтримуючи місцеві підприємства.
  3. Мінімізація негативного впливу: зелений туризм має за мету зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, зокрема шляхом обмеження використання ресурсів, впровадження екологічно чистих технологій та використання екологічно чистих матеріалів.
  4. Підтримка культурних традицій і спадщини: зелений та аграрний туризм допомагають зберегти та просувати місцеві культурні традиції, що сприяє зміцненню ідентичності та самоусвідомленості місцевих спільнот.
  5. Партнерство і участь спільнот: стале партнерство з місцевими громадами, участь місцевих жителів у процесах планування та управління туристичними ініціативами дозволяє забезпечити більш ефективні та сталі результати.
- Ці принципи є основою для розвитку сільського зеленого та аграрного туризму, сприяючи сталому і збалансованому розвитку як самих туристичних напрямків, так і місцевих спільнот, які їх господарюють.

Агротур на ФГ «Пан Білан»

Час	Вид діяльності
09.00-10.00	Трансфер з м. Одеса, Площа Привокзальна на ФГ «Пан Білан»
10.00-10.30	Зустріч та привітання: - зустріч гостей біля входу на ферму - коротка введена про історію ферми, її цілі та основні види діяльності
10.30-12.00	Екскурсія фермерським господарством: - відвідування овочевих та фруктових полів. - огляд теплиць і пояснення методів органічного вирощування
12.00-12.30	Парерва на каву/чай Легка закуска з використанням продукції ферми.
12.30-14.30	Практичні заняття - участь у збиранні врожаю (сезонні овочі та фрукти).
14.30-15.30	Обід на фермі Обід з традиційних страв, приготованих на вогнищі з продуктів ферми (борщ, свіжі салати, компот, вареники з вишнею).
15.30-16.30	Фотосесія на території ФГ «Пан Білан»
16.30-17.30	Майстер-клас з приготування варення - гості вчаться готувати варення з ягід чи фруктів, вирощених на фермерському господарстві.
17.30-20.00	Відпочинок та розваги - відпочинок на природі, ігри на свіжому повітрі.
20.00-20.30	Підсумки та завершення туру - прощання з гостями. - вручення сувенірів (міні-набір органічних продуктів ферми, сертифікати на знижки на продукцію).
20.30-21.30	Трансфер в м. Одеса

Заплановано, що туристи ідуть з м. Одеса, Автостанція Привокзальна у напрямку фермерського господарства Пан Білан. Маршрут триває 38 хвилин протяжністю 29 км.

Такий одноденний агротур дозволить відвідувачам не лише насолодитися природою та навчитися новому, але й сприятиме підвищенню обізнаності про важливість екологічного сільського господарства.

38 хв. (29 км)
Надійшли всі дані маршруту

Схема маршруту у напрямку ФГ «Пан Білан» з м. Одеса

41 хв. (29 км)
Надійшли всі дані маршруту

Схема маршруту з ФГ «Пан Білан» до м. Одеса

Характеристика туру

- **Тривалість:** 1 день (з 09:00 до 21:30).
- **Цільова аудиторія:** родини, студенти аграрних спеціальностей, любителі природи та органічних продуктів, туристи, зацікавлені у сільському туризмі.
- **Кількість учасників:** групи до 20 осіб.
- **Мета туру:** ознайомлення з процесами органічного землеробства та тваринництва, популяризація екологічного та сталого способу життя, надання можливості для активного відпочинку та навчання.
- **Вартість:** включає екскурсію, практичні заняття, майстер-класи, обід та сувеніри.

Розроблено концепцію екологічного семінару на ФГ «Пан Білан»

Екологічний семінар на фермерському господарстві «Пан Білан» спрямований на підвищення обізнаності про сталий розвиток, органічне землеробство та екологічну відповідальність. Учасники отримають можливість дізнатися про сучасні методи ведення сільського господарства, які не шкодять довкіллю, а також обговорити актуальні екологічні проблеми та шляхи їх вирішення.

Характеристика семінару

1. Тривалість: 1 година (з 16:00 до 18:00).
2. Цільова аудиторія: Студенти, фермери, екологи, активісти та всі, хто цікавиться сталим розвитком та екологічними питаннями.
3. Мета семінару: Підвищення обізнаності про екологічні практики в сільському господарстві, обмін досвідом та знаннями, популяризація сталого розвитку.
4. Кількість учасників: до 30 осіб.
5. Вартість: входить у загальну вартість агротуру або оплачується окремо для індивідуальних учасників.

Цей семінар надасть учасникам можливість дізнатися про важливі екологічні аспекти сільського господарства та отримати корисні знання для впровадження у власній практиці. Семінар можна планувати на відкритому просторі біля теплиць.

План проведення екологічного семінару на фермерському господарстві «Пан Білан»

Таймінг	Вид активності
09.00	Прибуття
09.00-10.00	Вступна частина - Привітання учасників. - Коротка презентація про фермерське господарство «Пан Білан» та його екологічні ініціативи. - Ознайомлення з програмою семінару та основними темами.
10.00-11.30	Лекція: Основи сталого розвитку в сільському господарстві - Визначення сталого розвитку. - Принципи сталого землеробства та тваринництва.
11.30-12.30	Кава - брейк
12.30-14.00	Практичний блок: Екологічні практики на фермі «Пан Білан» - Демонстрація методів органічного вирощування рослин. - Огляд системи компостування та використання природних добрив.
14.00-15.00	Обід (кейтеринг)
15.00-16.30	Дискусія: актуальні екологічні проблеми та шляхи їх вирішення: - Обговорення проблем забруднення ґрунтів та водних ресурсів. - Вплив сільського господарства на зміну клімату.
16.30-17.00	Кава-брейк
17.00-18.00	Заклучна частина - Підведення підсумків семінару. - Відповіді на питання учасників. - Вручення сертифікатів учасникам семінару.
18.00	Відїзд

Програма літньої школи садівництва та рослинництва

Час	Етапи програми
І день 09.00-10.00	Вступний день Зустріч та привітання - Знайомство з учасниками та викладачами. - Ознайомлення з програмою тижня.
10.00-12.00	Вступна лекція: Основи рослинництва та садівництва - Визначення рослинництва та садівництва. - Види рослин та основи їх вирощування.
13.00-16.00	Практичне заняття: Підготовка ґрунту та висадка насіння - Підготовка грядок. - Висадка насіння овочів та квітів.
II день 09.00-10.00	Догляд за рослинами. Лекція: Види добрив та їх використання - Органічні та мінеральні добрива - Методи удобрення ґрунту
10.00-12.00	Практичне заняття: Удобрення та полив рослин - Демонстрація та практична робота з різними видами добрив. - Методи поливу рослин.
13.00-16.00	Майстер-клас: Захист рослин від шкідників та <u>хвороб</u> - Види шкідників та <u>хвороб</u> . - Природні методи боротьби зі шкідниками.

Програма літньої школи садівництва та рослинництва

Час	Етапи програми
III день 09.00-10.00	Основи садівництва. Лекція: Вибір та посадка дерев і кущів - Різновиди фруктових дерев та кущів. - Техніка посадки та догляду.
10.00-12.00	Практичне заняття: Посадка фруктових дерев та кущів - Підготовка місця для посадки. - Практична робота з посадки.
13.00-16.00	Обрізка та формування крони дерев - Основи обрізки дерев. - Формування крони для підвищення врожайності
IV день 09.00-10.00	Вирощування овочів Лекція: Вирощування овочевих культур - Вибір культур для посадки. - Особливості вирощування різних овочів.
10:00 - 12:00	Практичне заняття: Висадка розсади та догляд за овочами - Підготовка розсади до висадки. - Догляд за овочевими грядками.
13.00-16.00	Урожай та зберігання овочів - Методи збирання врожаю. - Зберігання та консервація овочів.

Програма літньої школи садівництва та рослинництва

Час	Етапи програми
V день 09.00-10.00	Вирощування квітів Лекція: Основи декоративного садівництва - Види квітів та декоративних рослин. - Догляд за квітами.
10.00-12.00	Практичне заняття: Висадка та догляд за квітами - Підготовка квіткових грядок. - Висадка квітів.
13.00-16.00	Композиції з квітів та ландшафтний дизайн - Основи ландшафтного дизайну. - Створення квіткових композицій.
VI день 09.00-10.00	Завершальний день Лекція: Стале землеробство та екологічна відповідальність - Принципи сталого землеробства. - Екологічна відповідальність фермерів.
10.00-12.00	Практичне заняття: Використання природних ресурсів на фермі - Раціональне використання води. - Компостування та переробка відходів.
20.00-21.00	Підведення підсумків та вручення сертифікатів - Обговорення результатів тижня. - Вручення сертифікатів учасникам. - Прощання.

Методи просування туристичних продуктів на фермерському господарстві "Пан Білан"

1. Цифровий маркетинг (Вебсайт і SEO)

- Публікація статей, блогів, відео та інших матеріалів, що розповідають про ферму, її унікальні особливості та туристичні можливості. Співпраця з блогерами та інфлюєнсерами для поширення інформації.

2. Традиційний маркетинг

- Брошури та флаєри

- Розповсюдження рекламних брошур та флаєрів у туристичних центрах, готелях, ресторанах та інших місцях з великим потоком туристів.

- Реклама в ЗМІ

- Розміщення реклами в місцевих газетах, журналах, на радіо та телебаченні для привертання уваги до фермерського господарства.

3. Партнерства та співпраця

- Співпраця з турагентствами
- Укладання договорів з місцевими та міжнародними турагентствами для включення фермерського господарства в їхні туристичні маршрути та пропозиції.

- Програми лояльності та знижок

- Впровадження програм лояльності для постійних клієнтів, надання знижок та спеціальних пропозицій для групових відвідувань та сімей.

4. Інноваційні методи

- Запровадження системи онлайн-бронювання для зручності клієнтів та автоматизації процесу реєстрації.

ВИСНОВКИ

- Визначено основні аспекти аграрного туризму, його важливість для розвитку сільських територій та сприяння місцевому економічному зростанню.
- В контексті питання «Розширення потенціалу фермерських господарств як суб'єктів туристичної діяльності в Україні» проаналізовано потенціал фермерських господарств як туристичних об'єктів в Україні та визначено можливості для їх розвитку.
- Розглянуто особливості ФГ «Пан Білан» як прикладу успішної агротуристичної локації, що привертає увагу туристів.
- У 1-му розділі підкреслюється важливість фермерських господарств як ключових елементів розвитку аграрного туризму в Україні. ФГ «Пан Білан» виявляється як значущий показник успішного інтегрування сільськогосподарської та туристичної діяльності.
- Проведено дослідження досвіду європейських країн в наданні туристичних послуг на агрофермах.
- Вивчено та проаналізовано кращі практики європейських країн у сфері аграрного туризму.
- Висвітлено підходи та ініціативи, що сприяли успіху в аграрному туризмі у США та Канаді.
- Розглянуто важливі аспекти сталого розвитку, які повинні бути враховані при організації аграрного туризму.
- Представлена технологічна карта маршруту для ефективної організації туристичних послуг.
- Розроблено концепцію та програму екологічного семінару на ФГ «Пан Білан». Опрацьовано концепцію семінару з екологічних питань, яка спрямована на підвищення екологічної свідомості серед відвідувачів.
- Розроблено концепцію та програму літньої школи садівництва та рослинництва.
- Проведено розрахунок вартості туристичних продуктів для забезпечення конкурентоспроможності.
- Після повного розрахунку вартості тура кінцева сума туру складає 2392 грн на одну особу з

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Перевірка тексту на плагіат

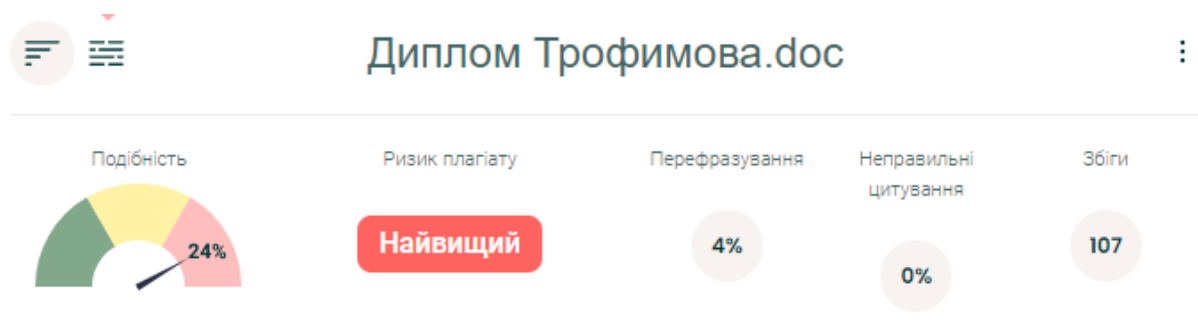
Кваліфікаційна робота бакалавра.

Тема: «Створення нових туристичних продуктів сільського зеленого туризму в ФГ «Пан Білан» на засадах сталого розвитку»

Засіб перевірки: plag.com.ua

Унікальність по фразам >50 %

Унікальність по словам >50 %

Здобувач-дипломник _____

Трофімова Д.

Керівник роботи _____

Лебедева В.В.